

YEREL MEDYA YAYIN YÖNETİCİLERİNİN AKTİF VATANDAŞLIK KONSEPTİ VE TÜRKİYE’DEKİ MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

LOCAL MEDIA CHIEF EDITORS VIEWS ON THE RELATIONSHIP BETWEEN ACTIVE CITIZENSHIP CONCEPT AND MEDIA LITERACY EDUCATION IN TURKEY

Akan Deniz YAZGAN¹

ÖZ: Medya okuryazarlığı, bireylerin “olguları farklı görme” becerilerini geliştiren, şiddet, cinsiyetçilik, ırkçılık vb. sosyal hastalıkların tedavi süreçlerinde etkili olarak kabul edilen eğitimsel araçlardan birine işaret etmektedir. Bu çalışmada, yerel medya yayın yönetmenlerinin aktif vatandaşlık kavramı ile medya okuryazarlığı eğitimi arasındaki ilişki hakkındaki görüşlerinin farklı açılardan incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada durum çalışması (Case study) yaklaşımı, veri toplama aracı olarak da araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada, amaçlı örnekleme tekniklerinden biri olan maksimum çeşitlenme örnekleme tekniği tercih edilmiştir. Örnekleme yer alan yerel medya yayın yöneticileri; yerel radyo, televizyon ve gazete sektörlerinden seçilmiştir. Çalışma kapsamında, medya yayın yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda medya okuryazarlığının aktif vatandaşlık için etkili bir araç olabileceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Medya okuryazarlığı, medya okuryazarlığı eğitimi, aktif vatandaşlık, yerel medya yayın yöneticileri.

ABSTRACT: Media literacy, which develops individuals' skills of "seeing the facts differently", points to one of the educational tools that are considered effective in the treatment processes of social diseases like violence, sexism, racism, etc. In this study, it is aimed to examine the opinions of local media editorial directors on the relationship between the concept of active citizenship and media literacy education from different angles. Case study approach was used in the study. The semi-structured interview form developed by the researcher was used as the data collection tool. Maximum diversity sampling technique, one of the purposeful sampling techniques, was used in the study. Local media editors in the sample was chosen from the local radio, television and newspaper sectors. Within the scope of the study, it is concluded that media literacy can be an effective tool for active citizenship in line with the opinions of media broadcast managers

Keywords: Media literacy, media literacy education, active citizenship, local media press editors.

Bu makaleye atf vermek için:

Yazgan, A. D. (2021). Yerel Medya Yayın Yöneticilerinin Aktif Vatandaşlık Konsepti ve Türkiye’deki Medya Okuryazarlığı Eğitimi Arasındaki İlişki Üzerine Görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 992-1011

Cite this article as:

Yazgan, A. D. (2021). Local media chief editors views on the relationship between active citizenship concept and media literacy education in Turkey. *Trakya Journal of Education*, 11(2), 992-1011

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

One of the main objectives of education is to raise responsible citizens for a democratic society. Obviously, responsible citizenship means more than voting and making informed decisions. Media literacy develops critical thinking skills necessary to understand the complex problems faced by modern society. These complexities are often shown to be negligible by the media. With the media literacy, students gain the ability to distinguish style from meaning, image from subject, politics from personality and exaggerated expression (Considine, 2009). If young people will be prepared for roles that can assume their citizenship competencies when they leave school; be taught to analyze and interpret what they see and hear in the media not only read, write or count (Burroughs, Bracato, Hopper & Sanders, 2009). Conscious and active citizenship is defined as a collection of practices that individuals need to become competent members of society, to the extent that they refer to the mutual rights and responsibilities of the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, akandeniz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4607-6700.

individual and the state (Correia, 2002). Accurate and informed use of the media by the citizens who are informed and who use the information correctly points to only one of these practices.

Opinions of local press editors were taken in the research. Local governments are the first step of democracy. There is a very strong relationship between local governments and democracy. It is easier for individuals to exercise their freedom in local administrations. Local governments are the primary institutions for the liberation of people, the tendency of institutions to democratic management, democracy and people to gain democratic education (Görmez, 1997). The role of the local press is prominent in the individuals having active citizenship skills, especially for the development of a healthy democracy. In related literature, there is no study that examines the views of local media editors on media literacy, active citizenship or the relationship between them. Therefore, research has a special importance in this respect.

Method

Case study approach is used in the research. Case study determined by qualitative methods. Interview technique was used for data collection. Semi-structured interview form developed by the researcher was used as a data collection tool. In the study, maximum diversity sampling technique, which is one of the purposeful sampling techniques was used. Local media editors included in the sample were selected from the local radio, television and newspaper sectors. Local media editors interviewed are defined as those who determine the content in their media, control the content of the broadcast, take the role of the editors and are responsible for the transmission of media messages. Interviews were made with a total of six people working in the following local media institutions that continue their activities in the city center of Çanakkale. The main purpose of the research and the sub-objectives related to this purpose can be listed as follows:

What are the views of local media editors in Çanakkale between the concept of active citizenship and media literacy education?

1. According to local media editors, do the skills included in the concept of active citizenship and media literacy skills affect each other?
2. What are the local media editors' views on the role of media literacy in crime prevention (xenophobia, racism, aggressive nationalism and religious intolerance etc. (Council of Europe, 1999)) which are viewed as a threat to maintaining democracy and peace at the national and international level?
3. How local media editors evaluate media literacy education in Turkey from active citizenship perspective?

Results and Discussion

The views of local media editors are that the media has positive and negative effects on individuals. In this process, individuals need skills that enable them to be effective in their interactions with the media. But firstly, they have to analyze the media in an epistemological sense and reveal the mutual analysis of the society-individual-media relations. It is important to be able to describe the difference between the effect of media on individuals due to the nature of the media and how individuals act actively in social processes by actively using their power on the media. According to local media editors, the power of the media over society and the power of individuals have different results. Traditional and new media play a social role in line with their interests and audience potential. While this role may sometimes be social responsibility, sometimes there may be media manipulations involving commercial concerns. Therefore, as local media representatives stated, individuals should be active in social processes as conscious users in front of the media. This necessitates media literacy and active citizenship. With media literacy skills, individuals are enabled to take an active role in social processes, so it can be said that they exhibit active citizenship behaviors. From this point of view, it can be said that media literacy can be an effective tool for active citizenship in line with the opinions of local media editors. Local media editors state that the educational process of this approach, which activates individuals in social processes, is not sufficient and effective. They suggested that media literacy practices, from pre-school to higher education in Turkey should address the life long learning as to include adult education. They also emphasize the need to differentiate the media literacy education content towards the different structural dynamics of society (different socio-economic and socio-cultural backgrounds); the fact that the implementation process is only under the monopoly of M.E.B. and this limits the process and suggest an application in cooperation between M.E.B.-University-media organizations-NGO's will be effective and functional.

GİRİŞ

20. yüzyılın son çeyreği içerisinde gelişen iletişim devrimine bağlı olarak kitle iletişim araçları (medya), toplumsal bir fenomen haline dönüşmüş, bireyleri farklı biçimlerde etkilemeye başlamıştır. Bu zaman dilimi içerisinde bireylerin tercihleri, sinema, televizyon, gazete ve dergilerden, kablolu yayınlar, uydu yayınları, DVD'ler, bilgisayar oyunları ve geniş bant internete doğru evrilmeye başlamıştır. Graber (2010)'ın da altını çizdiği gibi sosyal ağlar, bloglar, oyunlar video ve resim paylaşımı, ipodlar, iphonelar, sanal gerçeklik, YouTube, Twitter, Wikis, Facebook, Second Life, LinkedIn ve daha birçoğu zamanımızın ortak ana dilinin bir parçası haline gelmişlerdir. Dolayısıyla, artık izleyiciler, çok yönlü seçenekleri olan tüketiciler haline dönüşmüş ve medya, yeni bir okuryazarlık şeklinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kitleleşen medyanın, enformasyonun dijitalleşmesi ve iletim kanallarının değişimi ile geçen 20 yılda değişime uğraması, artan sayıda akademisyen ve araştırmacının bu konuya ilgisini çekmiştir (Potter, 2010). Enformasyon çağında medya okuryazarlığı eğitiminin dijital görünüme odaklanması yalnızca mantıklı değil aynı zamanda gereklidir. Günümüz gençliği okul ya da iş dışında günde sekiz saat üstü bir zamanı medya ile geçirmekte (Kaiser Family Foundation, 2010), sekiz saat üstü bir zamanı ekranlar ile ilişkili (Stelter, 2009) geçirmekte ve bununla birlikte Twitter ve Facebook gibi sosyal paylaşım siteleri katlanarak büyümektedir (Mihailidis ve Diggs, 2010). Pew Research Center tarafından yapılan araştırmada, Amerikalıların 3'te 2'sinin haberlere sosyal medya aracılığıyla ulaştığı açığa çıkmıştır (Elmore ve Coleman, 2019). Celot ve Tornero (2009)'nun da belirttiği gibi günümüz toplumunda medyanın can alıcı rolüne dayanarak, iletişim, üst ya da daha üst bir düzeyde medya okuryazarlığını bireylere direktmektedir.

Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı, medya mesajlarına erişim, analiz etme, yorumlama ve yenilerini üretmekle ilgili bir kavramdır (Kellner ve Share, 2005; Schwarz, 2005; Tornero, 2008; Celot ve Tornero, 2009; Tully ve Vraga, 2017). Erişim hem fiziksel anlamda erişim hem de farklı medya türlerini kullanım becerisi olarak tanımlanırken, analiz ve yorumlama “bireysel ihtiyaçlara uygun enformasyonu arama, yerini belirleme ve seçmeyi” ve “enformasyonu açıklıklık, dürüstlük ve yayıncının ilgileri vb. parametrelere bağlı olarak değerlendirmeyi” gerektirmektedir. Medyanın yaratılması, medya içeriğinin üretilmesi ve dağıtılmasıdır; aynı zamanda iletişimi etkili bir şekilde kullanma yeterliliğine yapılan göndermedir (Tornero, 2008). Medya okuryazarlığı bireylerin “olguları farklı görme” becerilerini geliştirir (Floures-Koulish, 2006).

Medya okuryazarlığının amacı, analiz, muhakeme, iletişim ve kendini ifade etme yeteneklerini geliştirme yoluyla bireylerin özerkliğini teşvik etmektir (Lewis ve Jhally, 1998). Bu terim, gittikçe artan sayıda akademisyen ve eğitimci tarafından eleştirel çözümleme sürecine ve kişinin kendi mesajlarını (basılı, işitsel, görsel, çoklumedyaya ile) yaratmayı öğrenmesine gönderme yapmak için kullanılmaktadır (Hobbs, 1998). Medya okuryazarlığı konusunda yapılan araştırmalarda, medya okuryazarlığı kavramının başka kavramlarla da ifade edildiği görülmektedir. Medya okuryazarlığı, medya eğitimi ve medya pedagojisi gibi bazı kavramlarla anılmakla birlikte, genel eğilim, medya okuryazarlığı olarak adlandırılması yönündedir (Kubey, 2001). Avrupa'da, 21. yüzyılın başlangıcında medya eğitimi terimi medya okuryazarlığı ile birlikte, enformasyon toplumunun gelişimini ve dijital bölünmeyi daraltmayı teşvik eden hareketlerin bir parçası olarak dijital okuryazarlığı da içine alacak ve genişletecek şekilde kullanılmıştır (Tornero, 2008). McLaren (1988, akt. Scarratt, 2007)'e göre, medya eğitiminin amacı, medya okuryazarlığının 3 etkileşimli düzeyine erişmektir. Bunlar, işlevsel okuryazarlık (öğrenciler sembolik sesli-görsel ve basılı medyanın işaret sistemlerinin şifrelerini çözerler ve medyayla çalışacak ve daha yaratıcı olmalarını sağlayacak teknik becerilere sahip olurlar. Medya eğitimcileri burada aynı zamanda yaratıcı okuryazarlıktan bahsetmektedirler), kültürel okuryazarlık (öğrenciler bir dizi medya türü ve metinlerinin bilgisi ve kavrayışına sahiptirler) ve eleştirel okuryazarlık (öğrenciler medya metinleri ve süreçlerindeki türleri, fikirleri ve değerleri yorumlayabilir ve bundan zevk alırlar)

“Medya okuryazarlığı nedir?”e dair tüm bu kavramsal açıklamaların yanında “medya okuryazarlığı ne değildir? sorusuna verilecek cevaplar da kavramın içeriğinin ve kapsamının netleştirilmesi açısından önem arz etmektedir. İlk olarak medya okuryazarlığı, medyaya yönelik bir saldırı değildir. Medya vardır ve yaşamımızda önemli bir role sahip olmaya devam edecektir. Medya zevklidir. Medya korkutucudur. Medya bilgilendiricidir. Medya aldatıcıdır. Fakat ne olursa olsun medya her yerde

hazır ve nazırdır. İşte bu nedenle medya ile olan ilişkimizi anlamamız ve aktif olarak ona engaje olmamız zorunludur. İkinci olarak, medya okuryazarlığı başkalarının ne düşünmesi ya da neye inanmasını söylemek değildir. Bunun yerine, medya okuryazarlığı daha bilgilendirilmiş şekilde kendi tercihlerini yapabilmeleri için bireylere izin veren eleştirel düşünmenin araçlarını- eleştirel düşünme becerilerinin öğrenilmesi ve öğretilmesi için bir metodoloji- sağlar. Üçüncü olarak, medya okuryazarlığı olumsuzculuğun teşvik edilmesi ya da bir Pollyanna olmak demek değildir. Medya okuryazarlığı, bir sorgulama süreci sonunda sağlıklı bir şüpheciliği teşvik eder. Son olarak ise, medya okuryazarlığı medyanın yalnızca öğretim için kullanılması değildir. Medya okuryazarlığı, beş temel görüş üzerinde temellendirilen farklı bir pedagoji öngörür. Bu beş temel görüş: 1. Bütün medya mesajları yapılandırılmıştır., 2. Medya mesajları kendi kuralları olan yaratıcı bir dil kullanılarak yapılandırılır., 3. Farklı insanlar aynı medya mesajını farklı şekilde algılar., 4. Medyada yer alan değerler ve bakış açıları örtüktür., 5. Medya mesajlarının çoğu kazanç ya da güç elde etmek için örgütlenmiştir. Şeklinde özetlenebilir. Bu görüşler, hem medyanın inşası ve hem de yapısal çözümlemesine uygulanır, dolayısıyla medya dünyasındaki akıllı tüketiciler, yapımcılar ve katılımcılar olmayı öğrenmek için ihtiyaç duyulan süreç becerilerini sağlar (Thornton, 2009).

Türkiye’de medya okuryazarlığı konusu ilk defa 20-21 Şubat 2003 tarihleri arasında düzenlenen İletişim Şurasında dile getirilmiş ve sonuç bildirgesinde yer almıştır. İlerleyen süreçte Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) işbirliği ile 2006-2007 öğretim yılında Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir’i kapsayan 5 ilde belirlenen ilköğretim okullarının 7. sınıflarında seçmeli medya okuryazarlığı dersi verilmeye başlanmıştır. Bu ders kapsamında öğrencilere kitle iletişim araçlarının işlevleri, amaçları, önemi, medya okuryazarlığının anlamı, televizyon yayıncılığı ve program türleri, televizyonun etkileri, televizyon izleme alışkanlıkları, program analizleri, akıllı işaretler, radyonun işlevleri ve etkileri, gazete, dergi haberleri, internet kullanımı konularında bilgiler verilmektedir. Bu dersi verecek öğretmenler için ise “Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu” hazırlanmıştır. Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında haftada bir ders saati üzerinden toplam 36 saatlik bir süre öngörülerek hazırlanmıştır (RTÜK ve MEB, 2006). Ders, hizmet içi eğitim alan sosyal bilgiler dersi öğretmenleri tarafından verilmiştir. 2007-2008 öğretim yılından itibaren de ülke genelindeki 81 ilde ilköğretim okullarının altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılına yönelik Milli Eğitim Bakanlığı’nın yaptığı açıklama doğrultusunda İlköğretim okullarında Medya Okuryazarlığı dersinin öncelikle üniversitelerin Basın Yayın Yüksekokulları/İletişim Fakültelerinden mezun olup hâlen Sınıf Öğretmeni olarak görev yapanlar ile Gazetecilik Alanı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri Alanı, Radyo-Televizyon Alanı Öğretmenleri olmak üzere Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmenleri tarafından aylık karşılığı okutulacağı belirtilmektedir (MEB, 2010). Medya Okuryazarlığı dersi eğitimi öğretmenler üzerindeki sorumluluğu devam ederken, dersi verecek öğretmenlerin hizmet-öncesi eğitimine yönelik bir eğitim programı çalışması bulunmamaktadır.

Vatandaşlık Bağlamında Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığının amacı günlük yaşantımızda farklı şekillerde karşılaştığımız medya mesajlarına karşı farkındalığı arttırmak ve medyanın bireylerin inançlarını ve algılarını, popüler kültürü şekillendiğini ve kişisel seçimleri üzerindeki etkisini nasıl süzgeçten geçirdiğini fark etmelerine yardımcı olmaktır. Bireyleri bilginin üreticisi ve sağduyulu tüketicisi yapmak için eleştirel düşünme ve yaratıcı problem çözme becerileri ile donatmalıdır. Bu anlamda medya okuryazarlığı eğitimi, dünyadaki her ülkede ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı açısından, her vatandaşın sahip olduğu temel haklarının bir parçasıdır ve demokrasiyi kurmak ve desteklemek için gereklidir (ECML, 2006). Eğitimin temel amaçlarından birisi de demokratik bir toplum için sorumlu vatandaşlar yetiştirmektir. Açıkçası sorumlu vatandaşlık ise oy kullanmaktan çok daha fazlasını, bilinçli kararlar verebilmeyi ifade etmektedir. Medya okuryazarlığı modern toplumun karşı karşıya kaldığı karmaşık sorunların anlaşılması için gerekli olan eleştirel düşünme becerilerini geliştirir. Bu karmaşıklıklar sık sık medya tarafından önemsiz gibi gösterilmektedir. Medya okuryazarlığı ile öğrenciler üslubu anlamadan, görüntüyü konudan, politikayı kişilikten ve abartılı anlatımı da gerçekten ayırtma becerisini kazanır (Considine, 2009). Eğer genç insanlar, okullardan çıktıklarında, vatandaşlık yeterliklerini üstlenebilecek rollere hazırlanacaklarsa, onlara yalnızca okuma, yazma ya da sayma değil; medyada gördükleri ve duyduklarını analiz etme ve yorumlamada öğretilmelidir (Burroughs, Bracato, Hopper ve Sanders, 2009).

Hinchey (2003) medya okuryazarı olmanın, öğrencilerin “özgür iradeye sahip, daha aktif ve yansıtıcı demokratik vatandaşlar” olma yeteneklerinde önemli etkileri olabileceğini ileri sürmüştür. Medya okuryazarlığı, çağdaş toplumun karşılaştığı karmaşık sorunların anlaşılması için gerekli eleştirel

düşünme becerilerini teşvik eder. Medya okuryazarlığı, bireylere ifade hürriyetleri ve bilgi edinme haklarını kullanmalarına olanak sağlar. Medya okuryazarlığı, bireylerin yalnızca kişisel gelişimleri için değil aynı zamanda toplum içindeki katılım ve etkileşimlerini çoğaltmak da faydalıdır (Tuz, 2007). Medya eğitimi gerçek bir katılımcı demokrasiye giden uzun yolun ve kurumlarımızın demokratikleşmesinin temel basamağını oluşturmaktadır. Eğer tüm vatandaşlar gücü elinde bulunduracaksa, mantıklı kararlar vereceklerse, etkili değişim yöneticileri olacaklarsa ve medya ile aktif bir ilişkiye gireceklerse medya okuryazarlığı olmazsa olmazdır. Çok daha yaygın bir “demokrasi için eğitim” düşüncesinde medya eğitimi herkes için çok önemli rol oynayabilir (Masterman, 1985). Scarratt (2007)’ın da vurguladığı gibi, vatandaşlık bağlamında, medya eğitimi aktif ve ehil vatandaşların oluşturulmasında kullanılan anahtar stratejilerden bir tanesi haline gelmiştir. Avrupa Parlamentosu, medya okuryazarlığını, vatandaşlığın, kültürel çoğulculuğun ve medya gelişimi alanındaki kamusal ilginin desteklenmesindeki geniş gündemin bir parçası olarak teşvik etmektedir. Analog yayından, dijital yayına geçişle ilgili parlamento oturumunda, yeni Weber raporunda (Committee on Culture and Education, 2006) yer alan komisyon temsilcisi Reading’in yeni çalışma önerisi doğrultusunda medya okuryazarlığıyla ilgili bir açılım başlatılması özellikle istenmiştir (O’Neill, 2010a). O’Neill (2010a), Avrupa’da daha bilgili ve medya okuryazarı vatandaşlar geliştirilmesine dönük amaçlar, temelde sorumlu medya uygulamalarına sahip daha demokratik ve insani bir toplum yaratma temel amacını teşvik etmekte ve desteklemektedir.

Vatandaşlıkta Yeni Bir Paradigma: Aktif Vatandaşlık

Küreselleşme ve göçün yanında, aile ve din gibi geleneksel kurumların da çöküşüne bağlı olarak hızlı bir şekilde değişen günümüz modern toplumlarında vatandaşlık, teorik bir kavram olarak, politik ilgisizlik, topluluk bölünmeleri ve sosyal düzen ile ilgili kamusal ve akademik tartışmaların odağına yerleşmiş durumdadır (Niens ve McIlrath, 2010). Günümüzde artık, ulusal nitelikli yurttaşlık anlayışından çoğul yurttaşlık anlayışına, bir diğer deyişle kozmopolitan yurttaşlık, diasporik yurttaşlık, radikal demokratik yurttaşlık, ulus-ötesi yurttaşlık, ekolojik yurttaşlık, radikal demokratik yurttaşlık gibi yeni açılımlara doğru yol alındığına tanık olmaktayız (Kaya, 2006). Birzea (2000), dünya üzerindeki bütün kriz ve çıkmaz dönemlerinde vatandaşlık ülküsüne, bir umut, çözüm ya da yeni bir medeniyet projesi olarak atıfta bulunulduğunu belirtmekte, günümüzde ise vatandaşların hakları ve sorumlulukları üzerine temellendirilen ve ahlaki düzenin dayanaklarından olan sosyal uyum ve dayanışmayı tesis edecek yeni bir sosyal sözleşme üzerinde yoğunlaştığının altını çizmektedir. Özellikle 21. yüzyılın başlangıcından itibaren Batı Avrupa ülkeleri, nüfusun dezavantajlı gruplarının katılımını ve bütünleşmesini arttıracak yeni yöntemlerin arayışı içine girmişler, bu anlamda mümkün olduğunca çok vatandaşın topluma aktif ve anlamlı katılımını sağlama ihtiyacı ön plana çıkmaya başlamıştır. Avrupa gündeminde bu amaç genellikle “*aktif vatandaşlık*” olarak adlandırılmaktadır. Kavram, Avrupa Komisyonu (1998) tarafından, “*Vatandaşların içinde buldukları toplumda seslerini duyurma yolunu, içinde yaşanılan topluma ait ve paydaş olma hissini, demokrasinin değerini, eşitlik ve farklı kültür ve bakış açılarını geliştirme yolu*” olarak tanımlanmıştır. Bir başka deyişle, aktif vatandaşlık, Avrupa politikası oluşturma sürecinde kullanılan ve Avrupa’da geliştirilmesi istenilen belirli katılım şekillerini betimlemekte kullanılan bir terimdir (Hoskings ve Mascherini, 2006).

Haahr (1997), aktif vatandaşları yurttaşlık, politik ve toplumsal haklarını, yerel ve ulusaldan, milletlerüstü ve birden fazla ülkeyi ilgilendiren değişik düzeylerde katılımcı uygulamalarla icra eden kişiler olarak tanımlamaktadır. Bu katılım öz itibarıyla “farklı toplumlara ait olma hissi” ile karakterize edilen toplumsal içeriktir. Banks (2008), devletler tarafından verilmiş hakların bilinçli kullanımını imleyen pasif vatandaşlığın, günümüzde verili siyasal yapı içinde katılım imkânı tanıdığı için yeni değerlerin gelişimine öncülük yapması beklenemeyeceğini, siyasal yapı tarafından verilmiş hakları genişletmeyi ve hakların genişletilmesi çerçevesinde verili siyasal yapının değişimini imleyen aktif vatandaşlığın ise, küresel demokrasi ve dünya vatandaşlığı gibi yeni değerlerin yerleşmesi için gerekli insan potansiyelini sağladığının altını çizmektedir. Jansen, Chioncel ve Dekkers (2006) aktif vatandaşlığı “özerkliğe duyarlılıkla ifade edilen bir saygı ve ortak amaçlara dönük sorumlulukla dengelenen, düzenlenmiş iletişimsel etkileşimlerle belirginleşen kavramsal olarak farklılaşan toplumsal pratiklere katılımdan doğru ortaya çıkan vatandaşlık hakları ve yükümlülüklerin icrası” olarak izah etmektedir. Aktif bir vatandaş bilinçli geniş katılım sağlar ve daha fazla insanın katılımının daha iyi olduğu ve insanların uyum sağlamak için daha fazla sorumluluk hissettiği kararlardan dolayı demokrasiyi güçlendirebilir (Honohan 2005). İrlanda Aktif Vatandaşlık Çalışma Grubu Raporu’nda (2007), aktif vatandaşın özellikleri, gönüllü ve toplumsal faaliyetleri destekleyen, farklı görüşlere saygılı, karar alma süreçlerinde katılımcı, kültürel ve etnik farklılıklara saygılı şeklinde sıralanmaktadır. Raporunda ayrıca,

toplum üyelerinin vatandaşlıkla ilgili konularda aktif olarak yer almalarının topluma sağlayacağı faydalar ayrıntılı olarak sıralanmıştır. Bu faydalar arasında, yasal işlemler ve bürokrasinin azalmasından doğan ekonomik tasarruflar, güçlü toplumsal ağlar, daha nitelikli karar alma ve güçlenmiş bir aidiyet hissi de bulunmaktadır. Hoskins (2006), aktif vatandaşlığın boyutlarını sivil topluma, toplumsal yaşama ve politik yaşama katılım ile demokrasi ve insan hakları bağlamında karşılıklı saygı ve şiddetten kaçınma olarak tanımlamakta ve aktif vatandaşlığı haklar ve sorumluluklar arasındaki bir denge olarak betimlemektedir. Günümüz demokratik toplumları, devamlılıklarını sağlamak için politik süreçlere katılan yurttaşlara ihtiyaç duymaktadırlar. Aktif vatandaşlık olgusu da burada önem kazanmaktadır. Aktif vatandaşlığın önemi, bireylerin yaşadıkları topluma doğrudan ve pozitif katkı yapmak suretiyle daha iyi bir toplum yaratma gücüne ve potansiyeline sahip olmalarından da kaynaklanmaktadır (*Jerome, 2003*). Bununla birlikte, Ross (2007), aktif vatandaşlığın yalnızca gönüllü aktivite ya da toplumsal hizmetle ilgili olmadığını vurgulamaktadır. O'na göre, aktif vatandaşlık, toplumsal değişim için harekete geçme, aktif dayanışmanın geliştirilmesi, hakların genişletilmesi, tartışma, konuşma ve çelişme ile alternatif bakışaçılarının irdelenmesi gibi alanlardaki yetenekleri gerektirmektedir.

Medya Okuryazarlığı ve Aktif Vatandaşlık

Bilinçli ve aktif vatandaşlık, birey ve devletin karşılıklı hak ve sorumluluklarına göndermede bulunduğu ölçüde, bireylerin toplumun yetkin birer üyesi olmak için ihtiyaç duydukları pratiklerin bir koleksiyonu olarak tanımlanmaktadır (*Correia, 2002*). Medyanın, bilgilenmiş ve bilgiyi doğru kullanan yurttaşlar tarafından doğru ve bilinçli kullanımı bu pratiklerden yalnızca birine işaret etmektedir. Akademisyenler ve uzmanlar, medya eğitimi ve enformasyon kullanımının yurttaş yükümlülüklerinin bir belirleyicisi olup olmadığını artan bir oranda ilgiyle keşfetmeye çalışmaktadırlar (*Kahne, 2010; Mossberger, Tolbert ve McNeal 2008; Shah, McLeod ve Lee 2009; Tully ve Vraga, 2018*). Medya okuryazarlığı, bireylerin kendi düşüncelerini ifade etme becerilerini geliştirmekte, medya mesajlarına karşı eleştirel beceriler kazanmalarını ve sosyal yaşam içerisinde etkin ve katılımcı olmalarını sağlamaktadır (*Kıncal ve Kartal, 2009*). Dolayısıyla medya okuryazarlığı ve aktif vatandaşlık birbiriyle ilişkili iki kavram olarak öne çıkmaktadırlar. Directorate-General Information Society and Media (DG INFSO) Komisyon üyesi Viviane Reding (IP/06/1326, 2006)'in de vurguladığı gibi 19. yüzyılın başlangıcında okuryazarlığın, aktif ve tam bir vatandaşlık için önemi ne ise, günümüzde de medya okuryazarlığın odur. Livingstone (2007) medya okuryazarlığını, aktif ve tam bir vatandaşlık için gerekli en önemli koşullardan biri olarak addetmektedir. Sürekli evrilen ve gelişen medyada yön bulabilmek için vatandaşlar, demokratik kamusal alanda – özgür ve eşit vatandaşların güncel olayları tartıştıkları ve fikir mücadelesi yapmak için biraraya geldikleri alan- aktif ve anlamlı katılım sağlamaları için gerekli eleştirel becerileri ve iletişimsel becerileri kazanmaladırlar. Medya okuryazarlığı ile körüklenen, kamusal alandaki bu bilgili tartışmalar vatandaşların hükümet reformlarında aktif paydaşlar olmalarında önemli yer tutabilir (*Martinsson, 2009*). Medya okuryazarlığında hedeflenen, bireyleri medya kullanırken de demokratik haklarının farkında olan yurttaşlar olarak geliştirmek, toplumsal sorunlara duyarsız kalmamaları konusunda uyarmak ve medya karşısında onları daha donanımlı kılmaktır (*Silverstone, 2004*). Bireylerin medya kanalıyla kendilerine ulaşan bilgi karşısında, basit bir tüketici olmaktan öte aktif konuma yerleşmesi, sorumlu yurttaşlara dönüşebilmesi, medya okuryazarlığı sürecinin birincil amacıdır. Her ne kadar okuma ve saymadaki işlevsel okuryazarlık demokrasilerdeki bütün iyi yurttaşların sahip olmaları gereken en açık gerekli becerilerse de, son zamanlarda medya tüketimi ve yorumlamasındaki eleştirel okuryazarlık, katılımcı ve adanmış vatandaşlığın bir diğer önemli yeterliliği haline gelmiştir (*Sargent 2004*). Medya okuryazarlığı aktif vatandaşlığın önemli bir ögesidir ve ifade özgürlüğü ile bilgi edinme hakkının tam manasıyla gelişimi için anahtar bir kavramdır. Dolayısıyla, katılımcı demokrasi ve kültürlerarası diyalogun zorunlu bir parçasıdır (*Tornero, 2008*). AB medya okuryazarlığı girişiminin geniş amaçları, eleştirel düşünmenin, problem çözme yeteneğinin, analitik becerilerin, vatandaş farkındalığının teşviki iken, en genel amacı aktif vatandaşlığı, kültürlerarası diyalogu ve medya kullanıcılarının farkındalığının yükseltilmesi için ifade özgürlüğünün, bilgi edinme hakkının, demokratik sürdürülebilirliğin ve vatandaş katılımının teşvikidir (*Celot ve Tornero, 2009*). Medya okuryazarlığının öğretimi eleştirel vatandaşlığa yardımcı olur ve karşıt görüşlerin üretilebilmesi için gerekli olan marjinal sesleri özendirir. Bölgesel kalkınma uygulamalarının bilgeliğini şekillendiren bu karşıt anlamlar, sürdürülebilir bir geleceğin tasarlanmasında anahtar olacaktır (*Criticos, 2001*). Tüm bu görüş ve ifadelerin yanında, AB çalışma ve raporlarında da medya okuryazarlığı, aktif vatandaşlık becerilerini sağlamaya yönelik önemli bir yeterlik ve beceri olarak ifade edilmektedir (*European Commission, 1998; European Commission, 2000, European Council, 2008, European Commission, 2009*).

Araştırmanın Önemi

Araştırmada yerel basın yayın editörlerinin görüşleri alınmıştır. Yerel yönetimler demokrasinin ilk basamağıdır. Yerel yönetimlerle demokrasi arasında oldukça güçlü bir ilişki vardır. Yerel yönetimlerde bireylerin özgürlüklerini kullanabilmeleri daha kolaydır. Yerel yönetimler insanların özgürleştirilmesinde, kurumların demokratik yönetime yatkınlığı ile demokrasinin yaşanabilmesinde ve insanların demokratik eğitim kazanmalarında birincil kuruluşlardır (Görmez, 1997). Dünyada yerel yönetimleri güçsüz olmasına karşılık demokrasinin gelişmiş olduğu tek bir ülke dahi bulunmamaktadır (Aykaç, 2003). Bireyler, kendini yönetenlerin hatalarını, başarılarını, başarısızlıklarını yerel basından doğrudan doğruya daha yakından öğrenme hakkına sahiptir. Bu hakkı yerine getirecek olan da yerel basındır. Yerel yönetimler nasıl demokrasinin ilk basamağı ve çekirdeğiye, yerel basın da demokrasinin sağlıklı işlemesi göreviyle yükümlü, basın içinde basının özü, çekirdeğidir. Demokrasinin bir gereği olan çok seslilik ve ifade özgürlüğünün gerçekleşmesi, bireylerin görüşlerini kamuoyuyla paylaşmasını beraberinde getirmekte ve bu amacın gerçekleştirilmesinde en önemli araç olarak yerel basın karşımıza çıkmaktadır. Yerel basın bir anlamda, kitle iletişim araçlarının mülkiyetinde gözlenen tekelleşmeyle beraber kaybolmaya başlayan çok sesliliğin ve farklı görüşlerin kendini varetmesinin biricik örneği olarak belirmektedir. Yerel basının işlevleri arasında yer alan yöneten ve yönetilen ilişkisinde kamu hizmetlerinin halka doğru ve eksiksiz bir biçimde duyurulmasını sağlamak; halk adına yönetenlerin denetimini yapmak; kamuoyu oluşumunu sağlamak ve eğitim işlevi aracılığıyla toplumsal sorumluluk bilincinin yerleşmesine yardımcı olmak (Gezgin, 2007) aktif vatandaşlık kavramı açısından da önem arz etmektedir. Özellikle sağlıklı bir demokrasinin gelişimi için, bireylerin aktif vatandaşlık becerilerine sahip olmalarında yerel basının rolü ön plana çıkmaktadır. İlgili literatüre bakıldığında yerel medya çalışanlarının medya okuryazarlığı, aktif vatandaşlık ya da ikisi arasındaki ilişkiye dair görüşlerinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırma bu açıdan da ayrı bir öneme sahiptir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, yerel medya yayın yönetmenlerinin aktif vatandaşlık kavramı ile medya okuryazarlığı eğitimi arasındaki ilişki hakkındaki görüşlerinin farklı açılardan incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmadaki temel amaç ve bu amaca bağlı alt amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Çanakkale ilindeki yerel medya yayın yönetmenlerinin aktif vatandaşlık kavramı ve medya okuryazarlığı eğitimi arasındaki görüşleri nelerdir?

- Yerel medya yayın yöneticilerine göre aktif vatandaşlık kavramı içinde yer alan beceriler ile medya okuryazarlığı becerileri birbirini etkilemekte midir?
- Yerel medya yayın yöneticilerinin, ulusal ve uluslararası düzeyde demokrasi ve barışın sürdürülmesinde bir tehdit olarak görülen yabancı düşmanlığı, ırkçılık, saldırgan milliyetçilik ve dini hoşgörüsüzlük vb. (Council of Europe, 1999) suçların önlenmesinde medya okuryazarlığının rolüyle ilgili görüşleri nelerdir?
- Yerel medya yayın yöneticileri Türkiye'deki medya okuryazarlığı eğitimini aktif vatandaşlık açısından nasıl değerlendirmektedirler?

YÖNTEM

Araştırmada durum çalışması (Case study) yaklaşımı kullanılmıştır. Durum çalışması nitel yöntemlerle belirlenmiştir (Gerring, 2007). Durum çalışması yaklaşımı, bireyi (yani süreç, hayvan, kişi, hane halkı, organizasyon, grup, endüstri, kültür veya milliyet) tanımlamaya, anlamaya, öngörmeye ve / veya kontrol etmeye odaklanan bir araştırma yaklaşımıdır (Woodside, 2010). Bir başka ifadeyle, güncel bir olguyu, gerçek yaşam bağlamında, çoklu kanıt kaynakları kullanarak derinlemesine inceleyen ampirik bir araştırma türüdür (Yin, 2003). Bu yöntemde, belli davranış veya deneyimlerin hikayeleştirilmiş betimlemelerine sıklıkla yer verilir. Bu tür çalışmalar, neden-sonuç ilişkisini ortaya koyma, genellemeler yapma veya tahminde bulunma gibi amaçlar taşımazlar. Bunun yerine, durum çalışmalarında gerçek yaşama dair bir olgunun keşfedilmesi veya betimlenmesi amaçlanır (Özmantar, 2019).

Veri Toplama Teknikleri ve Veri Analizi

Veri toplamada görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada yapılandırılmış yerine yarı yapılandırılmış görüşme seçeneği kullanılmıştır, çünkü aynı veri toplama alanlarını kapsamakla birlikte farklı katılımcılara farklı yaklaşımlar için yeterli esneklik sunduğu söylenebilir. Yarı-yapılandırılmış

görüşme formunun oluşturulmasında çalışmanın amacına yönelik ilgili literatür taranarak görüşme soruları hazırlanmış ve konu alanı uzmanları tarafından değerlendirilerek taslak bir form oluşturulmuştur. Taslak form ile ön uygulama yapılarak eksiklikler giderilmiş ve görüşme formuna son halı verilmiştir. Görüşme formu, yerel medya yayın yöneticilerinin medya okuryazarlığı, aktif vatandaşlık, medya okuryazarlığı eğitimi ve tehdit unsuru olarak görülen suçlar hakkındaki görüşleri ve bunlar arasındaki ilişkiler hakkındaki yorumlarını elde etmeye yönelik bir içeriğe sahiptir.

Konuşmaları doğru bir şekilde korumak, her görüş elle kayıt altına alınamayacağından dolayı olası veri kayıplarını engellemek amacıyla görüşmeler kaydedilmiştir. Olası karışıklıkları önlemek için her kayıt numaralandırılmış ve görüşülen kişinin adıyla etiketlenmiştir (Noor, 2008). Toplanan veriler “içerik analizi” yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu durum çalışması görüşmesini analiz etmek amacıyla, ortaya çıkan temaları kodlamak için yazılı metinler okunmuş ve tekrar okunmuştur. Bu nedenle, veriler önce tematik olarak analiz edilmiş ve yalnızca temalar belirlendikten sonra sorular bağlamında incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmada, amaçlı örnekleme tekniklerinden biri olan maksimum çeşitleme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma grubunda yer alan yerel medya yayın yöneticileri; yerel radyo, televizyon ve gazete sektörlerinden seçilmiştir. Görüşme yapılan yerel medya yayın sorumluları, kendi medya araçlarındaki içerikleri belirleyen, yayın içeriklerini kontrol eden, editör görevini üstlenen ve medya mesajların iletiminde sorumlu olan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Çanakkale il merkezinde faaliyetlerine devam eden aşağıdaki yerel medya kurumlarında görev yapan toplam altı kişi ile görüşme yapılmıştır.

Tablo 1.

Çalışmaya katılan yayın sorumlularının görev yaptığı medya türü ve kurumu

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
KurumAdı	TV-X	Radyo X	Gazete A	Gazete B	Gazete C	Gazete D

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde görüşme sonucunda ulaşılan verilerin amaçlar doğrultusunda oluşturulan her bir görüşme maddesine göre sırasıyla analizi yapılmaktadır.

Bir bireyde bulunması gereken temel vatandaşlık özellikleri nelerdir?

Yerel medya yayın sorumlularının bir bireyde bulunması gereken temel vatandaşlık özelliklerine yönelik tanımlamaları Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2.

Yerel Medya Yayın Sorumlularına Göre Bir Bireyde Bulunması Gereken Temel Vatandaşlık Özellikleri

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Yasa ve hükümete saygı	Saygı ve saygı duyma	Özgürlük	Eleştirel / sorgulayıcı olma	Yasa-siyaset ve düzene duyulan saygı	Okuryazarlık
	İş	Kararlı olma	İnsan haklarına saygı		duyulan saygı	Aktif olma
	Aile için duyulan kaygı	Vatanseverlik	Bilinçli olma		Eleştirel / sorgulayıcı olma	Eğitime açık olma, kendini geliştirme
	Ortak iyilik eğilimi	Kendini ifade etme	Demokrasi		Aktif olma	Eleştirel / sorgulayıcı olma
	Çevre için duyulan kaygı	Girişkenlik	Siyaset ve toplum için kaygı duyma			Bilinçli Sorumluluk
	Sevgi		Sorumluluk			
	Saygı		Vatanseverlik			
	İrkçılıkla mücadele		Dayanışma			
	Vatanseverlik					
	Eşitliğin teşviki					

Tablo 2’deki sonuçlara göre gazetede görev yapan yayın sorumluları, bireylerde bulunması gereken temel vatandaşlık özellikleri olarak toplumda aktif olma, bilinçli olma ile sorgulayıcı/eleştirel

olma, sorumluluğu (responsibility) TV ve radyo yayın sorumlularına göre ön plana çıkardıkları görülmektedir. TV yayın sorumlusunun toplumda her türlü ayrımcılığa karşı olunması, çevre bilincinin olması, aile bilincinin olması, eşitlik öğelerine; radyo yayın sorumlusunun da kararlı olma, kendini ifade becerileri ve iletişim becerilerine gönderme yapmaları dikkat çekmektedir. Ayrıca TV Yayın sorumlusu kanun ve hükümete saygı duyulması gereğini belirtirken, Gazete 3 yayın sorumlusu ise kanun-politika-düzen hakkında bilinçli olunması gereğine vurgu yapması; iki medya yayın sorumlusunun konuya ilişkin görüş farklılığını ortaya koymaktadır. Bu farklılıkların yanında vatanseverlik (patriotism) öğesinin her üç farklı medya alanında da ortak değer olarak belirtildiği görülmektedir.

Bununla birlikte; Gazete 4 yayın sorumlusunun, “*Hep ben, sadece ben mantığının aksine, toplumun bir bireyi ve zincirin bir halkası olduğunun farkında olması gerekir*” şeklinde görüş belirtmesi bireylerin bireysel pragmatik yaklaşımlarının dışında toplumun bir üyesi oldukları bilincinden hareketle, sahip oldukları güce gönderme yaparak aktif vatandaşlığın özelliğini tasvir etmektedir. Ayrıca eğitime açık olma, kendini geliştirme ve okuryazar olma ifadeleri ile de aktif vatandaşlık özelliklerini vurgulamaktadır.

TV, radyo ve gazete yayın sorumlularının, bir vatandaşın sahip olması gereken temel özelliklere yönelik görüşlerinin farklılaştığı görülmektedir. Özellikle gazete yayın sorumlularının aktif vatandaşlığın temel unsurları olarak nitelendirilebilen eleştirel/sorgulayıcı olma, toplumda aktif olma, bilinçli olma, kendi eğitim ve gelişimlerinde sorumlu olma, okuryazar olma öğelerini ön plana çıkarmaları dikkat çekicidir.

Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde boy gösteren ve demokrasi/barışın sağlanmasında başlıca tehdit unsurları olarak görülen bazı suçların (şiddet tahrikçiliği, şiddete övgü, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, saldırgan milliyetçilik, dinsel hoşgörüsüzlük) medya ile ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde boy gösteren ve demokrasi/barışın sağlanmasında tehdit unsuru olarak görülen bazı suçların, yerel medya yayın sorumlularının görüşleri ile medya okuryazarlığı ve aktif vatandaşlık boyutlarındaki analizleri sunulmaktadır. Bu suçların medya ile ilişkisine, önlenmesinde sorumluluğun medya ve RTÜK kurumlarında mı yoksa aktif vatandaş olarak bireylerde mi olması tartışılmaktadır.

Tablo 3.

Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde boy gösteren ve demokrasi/barışın sağlanmasında başlıca tehdit unsurları olarak görülen bazı suçların medya ile ilişkisi var mıdır?

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Yok. Medyanın bilgilendirme ve yönlendirme rolü	Var Medyanın objektif olması	Var Eleştirel yaklaşımı olmayan bireyler üzerinde etkili	Var Medyanın birey üzerindeki etkisine karşın bireyin eğitim düzeyi	Dolaylı olarak var	Var Medya patronu etkisi

TV yayın sorumlusu medya ile suçlar arasında bir ilişkinin olmadığını belirtmekte, fakat medyanın bilgilendirme ve yönlendirme rolünün olduğunu vurgulayarak, bu konuda medyanın toplumsal sorumluluğunun olduğunu belirtmektedir. Radyo yayın sorumlusu ise ilişkinin varlığını ifade etmekle beraber, medyanın mesaj iletim sürecinde objektif olmaya çalışması gerektiğine dikkat çekmektedir. Radyo yayın sorumlusu, yanlış, manipüle edilmiş mesajların olumsuz etkilerine gönderme yapmaktadır. Gazete yayın sorumluları da ilişkinin varlığına yönelik görüş belirtmektedirler. Gazete 1 ve 2 yayın sorumluları bireylerin bilgi donanımlarına, sebep-sonuç ilişkisi kurarak çözümleme yapma becerilerine sahip olmalarına ve eğitim-kültür farklılıklarına gönderme yaparak, medyanın olumsuz etkilerine karşı olabileceklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla medya okuryazarlığına ilişkin özelliklerin ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Gazete 4 yayın sorumlusu, bu ilişkiyi gazeteci-medya patronu-sermaye grubu üçgeni içinde yorumlamaktadır. Gazeteci kökenli medya patronu sayısının azalması, medyanın sermaye grubu tarafından kuşatılması sonucuna bağlı olarak her gazetenin medya patronunun isteği ve beklentisi doğrultusunda mesaj ilettiği ve değer yargılarının hiçe sayılarak, çarpıtma ve manipülasyonun doğallaştırıldığını ifade etmektedir. Yerel medya sürecinde ise ekonomik sebeplerin etkili olduğunu belirtmektedir.

Yayın sorumlularının verdikleri cevaplara bakıldığında TV ve radyo yayın sorumlularının sorumluluğu medyaya, gazeteci yayın sorumlularının ise bireye yüklediği görülmektedir.

Tablo 4.

Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde boy gösteren ve demokrasi/barışın sağlanmasında başlıca tehdit unsurları olarak görülen bazı suçların önlenmesinde denetleme mekanizması olarak RTÜK'ün herhangi bir rolü var mıdır?

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Var Olumsuz yayınlara izin verilmemesi ve cezalandırma rolü	Etkisi zayıflamakta. Olumsuz yayınlara yasak ve kınama yapılmamakta	Yeterli bulmuyorum Bağımsız olmalı Olayları insan hakları açısından değerlendirmeli	Var. Medyaya eğitici ve yol gösterici rolü olmalıdır. Yasaklama ve cezalandırma etkili değil	Yasal anlamda rolü var. Denetim rolü üstleniyor Toplum algısına yönelik rolü olmalı	Var. Caydırıcı bir unsur.

Tehdit unsuru olarak görülen suçların önlenmesinde RTÜK'ün rolü olduğu yönünde görüşler belirtilmektedir. Fakat bu rolün niteliği anlamında görüşler farklılaşmaktadır. TV yayın sorumlusu ilgili medya mesajını ileten yayınlara yasaklama ve cezalandırma yaklaşımına gönderme yapmaktadır. Radyo yayın sorumlusu aynı yaklaşımı desteklemekte, ancak bu etkinin azaldığını ifade etmektedir. Her iki yayın sorumlusu da geleneksel olarak tanımlanabilecek bir role atıf yapmakta ve medyanın özgürlük sınırlarını daraltmayı bir çözüm olarak ön plana çıkarmaktadır.

Gazete yayın sorumlularının cevapları medya okuryazarlığı boyutunda yorumlanabilmektedir. Gazete 1 yayın sorumlusu değerlendirmenin insan hakları boyutunda yapılmasının gereğine, gazete 2 yayın sorumlusu RTÜK'ün medyaya eğitici ve yol gösterici rolünün olmasına ve cezalandırma ile yasaklamanın etkili olamayacağına, gazete 3 yayın sorumlusu toplum algısının dikkate alınmasına dikkat çekmektedirler. Gazete 4 yayın sorumlusu ise RTÜK'ün caydırıcı rol oynadığını ifade etmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nun yasal tanımlaması şu şekildedir; “öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlâl eden, yayın ilkelerine ve Kanunda belirtilen diğer esaslara aykırı yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını uyarır veya aynı yayın kuşağında açık şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın tekrarı halinde ihlâl konu olan programın yayını, bir ilâ on iki kez arasında durdurulur. Kurul kararları idari yargının denetimine açıktır. Kurallar AB normlarına uygundur.” (www.rtuk.com). RTÜK'ün bir denetleme mekanizması olduğu yaklaşımından hareketle, TV ve Radyo yayın sorumlularının görüşleri anlam kazanmaktadır. Fakat medya okuryazarlığı yaklaşımı temele alındığında, RTÜK'ün rolünün ceza ve yasaklamadan daha farklı bir yapıya kavuşması gereğinin ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Özellikle, gazete yayın sorumlularının ifadeleri bu tezi destekler niteliktedir. Bireylerin herhangi bir medya mesajına ulaşımının engellenmesinden çok, medya okuryazarı olmalarının sağlanması ve medyanın toplumsal rolü konusunda yapıcı yaklaşımlar sergilemesinin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Tabii radikal/uç/aşırı olumsuz medya mesajları bir yaptırıma tabi olmalıdır, fakat bunların değerlendirilmesinin güçlüğü söz konusudur. Medya okuryazarlığının temel açılımında belirtildiği gibi her bir medya mesajı her bir izleyici tarafından farklı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla olumlu bir içeriğin olumsuz algılanması söz konusu olabilmektedir.

Tablo 5.

Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde boy gösteren ve demokrasi/barışın sağlanmasında başlıca tehdit unsurları olarak görülen bazı suçların önlenmesinde medya okuryazarlığının rolü olabilir mi? Evet ise nasıl?

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Evet. Bireylerin tercihlerini yapma noktasında bilinçlendirebilir.	Evet. Bireylerin medya mesajını sorgulaması gerekir.	Evet. Medyanın inandırıcılığı tartışılmalı. Taraflı/yanlı medya.	Evet. Bireylerin sorgulama becerisi oluşur.	Evet. Bireylerin okuryazarlığı sağlamak önemli.	Evet. Bireylerin okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı geliştirilmeli.

Yerel medya yayın sorumlularının tehdit unsuru olarak görülen suçların önlenmesinde medya okuryazarlığının rolünün olduğuna yönelik görüşleri bulunmaktadır. TV yayın sorumlusu, medya okuryazarlığı eğitimi verilerek bireylerin medya okuryazarı olmaları sağlanması ve bireylerin tercihlerini yapma noktasında bilinçlendirilmesini vurgulamaktadır. Radyo yayın sorumlusu, bireylerin medya mesajlarına karşı seçici olmaları, medya mesajlarının değerlendirilip araştırılması gerektiğini ifade etmektedir. Gazete 1 yayın sorumlusu, medya okuryazarlığının önemine vurgu yaparak medyanın taraflı olduğunu, izleyici tarafından bilgi verme amacı olduğu düşünülen medyanın gizli politikalarının ve maddi kaygılarının olduğunu, dolayısı ile inandırıcılığının ve tarafsızlığın sorgulanması gerektiğini ifade etmektedir. Gazete 2 yayın sorumlusu, medya okuryazarı bir bireyin olumsuz içerikli mesajları sorgulayabileceğini ve mesajı alıp almama tercihini yapabileceğini belirtmekte, medya ile vatandaş arasında olan arz-talep ilişkisi nedeni ile vatandaşların medya okuryazarlığının medya üzerinde etkili olabileceğine dikkat çekmektedir. Gazete 3 yayın sorumlusu, medya okuryazarlığının etkisinin önemli derecede olduğunu ifade etmekte, fakat bireylerin medya okuryazarlıklarının anlamlı düzeyde olması gereğini savunmaktadır. Gazete 4 yayın sorumlusu, bireylerin medya okuryazarı olmalarının sağlanması ve medya okuryazarlığının geliştirilmesi gereğini vurgulamaktadır. Kendilerini okuryazar olarak tanımlayan bireylerin bile medyadan ulaştığı mesajları sorgulamadan, kendi fikri gibi lanse ederek topluma ilettiklerini belirtmektedir. Özellikle sorgulama becerisi olmayan, kendi fikrini üretemeyen bir kitlenin varlığını ifade etmektedir.

“Şiddet tahrikçiliği, şiddete övgü, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, saldırgan milliyetçilik, dinsel hoşgörüsüzlük” olarak tanımlanan bazı suçların farkında olmak ve bunlara karşı tepki göstermek vatandaşlık yaklaşımlarının ortak noktalarından biri olarak gösterilebilir. Özellikle bu suçlarının işlenmesinde medya temsilcilerinin etkisinin, medya denetleme mekanizmasının rolünün ve bireylerin vatandaşlar olarak kendi rollerinin farkında olması önemlidir. Bu noktada aktif vatandaşlık yaklaşımı gereği, çözüm mekanizmalarından biri olarak bireylerin sorumluluklarını ve toplumsal rollerini ön plana çıkarmaları gerekmektedir. Medya mesajlarının oluşum ve iletilmesinde sorumlu olan medya yayın sorumlularının, bu suçların medya ile olan ilişkisine, medya ve RTÜK’ün rol ve işlevine ilişkin görüşleri dikkate alındığında medya okuryazarlığının önemi ön plana çıkmaktadır.

Medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık düzeyleri açısından değerlendirilmesi

Yerel medya yayın sorumlularının medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık düzeyleri üzerindeki etkilerine yönelik cevapları şu şekildedir.

Tablo 6.

Medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık düzeyleri üzerinde ne gibi bir etkisi olabilir?

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Doğru haber ve bilgi edinmeyi sağlar Görsel iletişim araçlarının etkili kullanımını sağlar	Sivil toplum örgütlerine katılımı destekleyebilir	Birey olmak ile bireyci olmak arasındaki farkı gösterebilir	Vatandaşlık ile ilgili donanımlı olmasını sağlar Toplumsal aidiyatın farkındalığını sağlar Toplumsal sorumluluğunun farkındalığını sağlar İçinde bulunduğu toplum ile bilgi sahibi olur Toplumsal duyarlılığını artırır	Hak ve özgürlüklerin farkındalığını sağlar	Bilinçli bir okur kitlesi Bilgiye erişim becerisi Bilgiyi doğru şekilde kullanabilme becerisi

TV yayın sorumlusu, medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin doğru haber ve bilgiyi edinmelerini ve görsel iletişim araçlarının etkili kullanımını sağlayacağını belirtmektedir. Radyo yayın sorumlusu, bireylerin sivil toplum örgütlerine katılımı destekleyebileceğini vurgulamaktadır. Gazete 1 yayın sorumlusu, bireylerin toplumdaki rollerinin farkında olmalarını ve bu rolü etkin bir şekilde kullanabilmelerine yönelik etkisi olacağını savunmaktadır. Gazete 2 yayın sorumlusu ise medya

okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık özellikleri ile donanımlı olmaları yolunda bir araç olabileceğini; bireylerde toplumsal aidiyet ve toplumsal sorumluluğun farkındalığını sağlayıp, toplumsal duyarlılığı arttıracaklarını ifade etmektedir. Gazete 3 yayın sorumlu, bireylerin hak ve özgürlükleri konusunda farkındalıklarını sağlayacağına dikkat çekmektedir. Gazete 4 yayın sorumlusu ise bilgiye erişim becerisi ile bilgiyi doğru kullanım becerisini sağlayıp, böylece bilinçli bir okur kitlesinin oluşacağını savunmaktadır.

Yerel medya yayın sorumlularının görüşleri, medya okuryazarlığı sonucunda bireylerin aktif vatandaşlık özelliklerinin olumlu yönde gelişim göstereceği yönündedir. Her bir yayın sorumlusu aktif vatandaşlığın farklı yönlerine vurgu yapmaktadır. Medya okuryazarlığının bireylerin aktif vatandaş olmaları yönünde etkili bir araç olabileceğini savunmaktadırlar. Bireylerin vatandaşlık anlamındaki tercihlerinde, medya okuryazarlığının kendilerine yol gösterici/rehber olacağını (TV yayın sorumlusu), insanların medya mesajlarındaki bilinçli tercihleri ile ruhsal anlamda pasif durumdan (cynicism) aktif duruma geçebileceğini (Radyo yayın sorumlusu), medya okuryazarlığının sivil toplum katılımını destekleyeceğini, bireylerin kendini ifade becerisi ve özgürlüğü ile etkin olarak toplumsal/sosyal süreçlerde rol alabileceğini, vatandaşlık bilincini geliştirebileceğini (gazete yayın sorumluları) ifade etmektedirler.

Medya okuryazarlığı eğitiminin niteliği ve Türkiye’deki uygulama süreci

Medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık düzeylerini arttırılabilmesi uygulama sürecinin nasıl olması gerektiği ve Türkiye’deki uygulamalarına ilişkin Yerel medya yayın sorumlularının görüşleri Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7.

Medya okuryazarlığı eğitimi, bireylerin aktif vatandaşlık düzeyleri arttırabilmek için hangi düzeyde, kimlere, nasıl verilmelidir? Türkiye’deki uygulamalar yeterli midir?

Tür	TV	Radyo	Gazete 1	Gazete 2	Gazete 3	Gazete 4
Görüşler	Okul öncesi ile ilköğretim programlarına eklenmeli Sivil toplum kuruluşları ile işbirliği Türkiye’deki uygulamalar yetersiz ve etkisiz	Medya açısından ve yetişkin eğitimi açısından yetersiz	Toplumda çok farklı dinamiklerin varlığı söz konus olduğundan tek bir yaklaşım yeterli değildir, farklı medya okuryazarlığı eğitim yaklaşımları gereklidir. Yetkili olanlar değil konu hakkında uzman akademisyenler medya okuryazarlığı eğitiminde söz sahibi olmalı	Okulöncesi dönemden başlayarak yetişkin eğitimi de kapsayacak bir eğitim gereklidir. Üniversiteler söz sahibi olmalıdır.	İlköğretimden başlayarak yükseköğretimi kapsayacak bir eğitim gereklidir. Medya okuryazarlığı dersi uygulama şekli çok yapılabilirliği, etkileşimi ve ulaştığı sonuç ile değerlendirilmelidir.	Medya okuryazarlığı eğitiminde okullarda verilmemeli Okullarda donanımlı ve yeterli uzman yok Medya okuryazarlığı eğitimi profesyoneller tarafından verilmeli. Okullar duvarlarının dışına çıkarak toplumla içiçe bu eğitimi vermelidir. Medya kuruluşları ile işbirliği yapılmalıdır.

Yerel medya yayın sorumluları Türkiye’deki medya okuryazarlığı dersine yönelik uygulamaların yetersiz ve etkisiz olduğu yönünde ortak görüşe sahip oldukları görülmektedir. Medya okuryazarlığı dersi Türkiye’de ilköğretim okulları ikinci kademe seçmeli ders olarak verilmektedir. Bu uygulamanın işlevsel olmadığı, hem farklı eğitim kademelerinde (okul öncesinden yükseköğretime ve yetişkin eğitimi kapsayacak şekilde) hem de toplumun farklı dinamiklerine (farklı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, yaşanan yer, eğitim düzeyi vb. değişkenler) yönelik bir eğitim anlayışının geliştirilmesini savunmaktadırlar. Yerel medya yayın sorumluları sivil toplum kuruluşları (TV yayın sorumlusu), medya

kuruluşları (Gazete 4 yayın sorumlusu) ve üniversiteler ile MEB'nin ortak çalışmalar yürütmesi gereğini savunmaktadırlar. Bu anlamda farklı ülkelerdeki (Kanada, Avusturalya, ABD, Avrupa ülkeleri) medya okuryazarlığı eğitimlerinde de bu yaklaşımın esas aldığı görülmektedir. Ayrıca ilgili programın geliştirilmesi, uygulanması sürecinde konu hakkında uzman akademisyenlerin yetki sahibi olmalarını vurgulamaktadırlar.

Bunların yanında yayın sorumlularının farklılaşan görüşleri de söz konusudur.

TV yayın sorumlusu, "örneğin, çocuklara özel programlarda, medya okuryazarlığı eğitimine yönelik içerikler verilebilir", Gazete 1 yayın sorumlusu "toplumun değerlerinin olması gereken seviyeye çıkması için basın mensuplarının lokomotif görevi üstlenmelidir" ifadeleri ile medya okuryazarlığı boyutunda medyanın da sorumluluk üstlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Gazete 2 yayın sorumlusu, medya okuryazarı bir birey ile medya okuryazarı olmayan bireyin aktif vatandaşlık özelliklerinin farklılaşacağından söz etmektedir. Özellikle eleştirel yaklaşım gösterebilen ilköğretim mezunu medya okuryazarı bir bireyin töre/namus cinayeti temasına yaklaşımı ile medya okuryazarı olmayan ilköğretim mezunu bir bireyin yaklaşımının farklı olacağını savunmaktadır. Konu hakkında kendilerini ifade düzeylerinin farklı olacağını; medya okuryazarı bireyin aktif vatandaş olarak tepkisini dile getireceğini, medya okuryazarı olmayan bir bireyin pasif kalarak töre/namus cinayetini doğallaştıracağını ifade etmektedir. Ayrıca eğitim düzeyinin, cinsiyet (Türkiye ve 3. Dünya ülkelerine özel), yaş, kültürel ve ekonomik durumların aktif vatandaşlık düzeylerinde belirleyici olacağını belirtmektedir.

Gazete 4 yayın sorumlusu, bireylerin medya okuryazarlık düzeylerinin sınırlı seviyede olmasının aktif vatandaşlık davranışları üzerinde etkili olamayacağını iddia etmektedir. Toplumdaki bireylerin eğitim düzeylerinin farklılaşmasına rağmen medyayı bir eğlence aracı (farklı eğitim düzeylerindeki bireyler aynı kanalları ve aynı programları izlemekte) olarak kullandıklarını belirtmektedir. Medya okuryazarlık düzeyi yüksek bilinçli bir izleyici kitlesi ile bu yapılanmanın gerçekleşebileceğini ve bunun da kolay olmadığını savunmaktadır.

Yerel medya yayın sorumluları, medya okuryazarı olan bireylerin medya mesajları karşısındaki etkililik düzeylerine vurgu yaparak medya okuryazarlığı eğitiminin önemini belirtmektedirler. Medya okuryazarlığı eğitiminin, bireylerin aktif vatandaşlık özellikleri üzerinde de etkili olabileceğini ifade etmektedirler. Dolayısıyla medya okuryazarlığı eğitiminde farklı yaklaşımların dikkate alınmasının, çeşitli eğitim düzeylerindeki bireylere yönelik programların hazırlanması ve uygulanmasının gereği ön plana çıkmaktadır.

TARTIŞMA

Geçmişte bir çok sosyal hastalık iletişim araçlarına bağlanırdı. Örneğin, televizyon toplumsal kimliği yıpratmak (Bogart ve Orenstein, 1965), hükümete duyulan güveni azaltmak (Robinson, 1976) ve sosyal sermayeyi tüketmek (Putnam, 1995) ile suçlanıyordu. Dijital medyanın ortaya çıkması ile birlikte televizyonun kötü şöhreti (infamy), depresyon ve yalnızlığa neden olması ile suçlanan internet gibi diğer teknolojilere yayıldı (Kraut vd., 1998). Fakat medyaya karşı olan bu olumsuz yaklaşım zaman için evrilerek medyayı toplumsal süreçler için olumlu bir araç olarak tanımlanmaya dönüşmüştür. Medyanın, özellikle de internetin, kamusal alan rolüyle modern toplumlarda önemli bir yeri olduğu söylenebilmektedir. Bu süreçte medya, bireylerin toplumsal konular hakkında bilgi edindikleri ve ilgili konularda toplumun diğer dinamikleri ile birlikte iletişim kurup, görüşlerini paylaşabildikleri bir alan sunmaktadır. Böylece, bireyler, politik, ekonomik ve diğer konularda gözlem ve kontrol gücüne sahip olmaktadır (Gerhards ve Schäfer, 2010). Özellikle medya araçlarında ki gelişim, bireylerin medya ile olan etkileşimlerinde farklı anlamlar kazandırmaktadır. Yeni medya (new medya) ve teknoloji, yeni örgütsel süreçlerin (new organizational processes) ve kültürlerin şekillendirilmesinde farklı konulardaki (diverse locations) bireylerin aktif katılımını sağlamasında fırsat sunduğu belirtilmektedir (Broadfoot, Munshi ve Nelson-Marsh, 2010). Bu süreçte medyanın kullanım şekli etkili olmaktadır. Medyanın bilgi amaçlı kullanılması sivil katılımı artırması ile ilişkilendirilirken, eğlence ve diğer amaçlarla kullanılması sivil katılımı azaltmaktadır (Shah vd., 2001; Zúñiga, Puig-I-Abril ve Rojas, 2009). Medya okuryazarlığının önemi sadece medyaya maruz kalmaya yönelik etkisi ile açıklanamaz. Buna demokrasinin gelişimi, kültürel katılım ve aktif vatandaşlık ile olan ilişkileride eklenmelidir (Hobbs, 2007).

Yerel medya yayın sorumlularının görüşleri de medyanın bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz yönde etkileri olduğu şeklindedir. Bu süreçte bireyler medya ile olan etkileşimlerinde etkin olabilmelerini sağlayan becerilere ihtiyaç duymaktadırlar. Fakat öncelikle medyayı epistemolojik anlamda analiz edip,

toplum-birey-medya ilişkilerini karşılıklı analizini ortaya koyma durumundadırlar. Medyanın doğası gereği bireyler üzerindeki etkisi ile bireylerin bir araç olarak medya üzerindeki güçlerini aktif kullanarak toplumsal süreçlerde etkili olmaları arasındaki farkı betimleyebilmek önemlidir. Yerel medya yayın sorumlularına göre medyanın toplum üzerindeki gücü ile bireylerin medya üzerindeki gücü farklı sonuçlar doğurmaktadır. Geleneksel ve yeni medya sahip olduğu izleyici (audiences) potansiyeli ile çıkarları doğrultusunda toplumsal rol almaktadır. Bu rol kimi zaman sosyal sorumluluk olabilirken, kimi zaman ticari kaygılar içeren medya manipülasyonları olabilmektedir. Dolayısıyla yerel medya sorumlularının da belirttiği gibi bireyler medya karşısında bilinçli kullanıcılar olarak toplumsal süreçlerde aktif olmalıdırlar. Bu da medya okuryazarlığını ve aktif vatandaşlığı zorunlu kılmaktadır.

Medya Okuryazarlığı ve Aktif Vatandaşlık

Siyasal demokrasi ve kültürel sözleşme, farklı dinamiklerin bilgiye erişim ve bilgi iletimini sağlayacak iletişim altyapısına sahip olan teknoloji ve dolayısıyla medya olmadan uygulama sürecinde anlamsız kalmaktadırlar (Jensen ve Halles, 2011). Bireylerin, aktif vatandaşlar olarak rollerini yerine getirebilmeleri için medya önemli bir gereksinimdir. Bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT) dolayısıyla medya, vatandaşların fikirlerini özgürce ifade edebildikleri bir kamu alanı olmasının yanında, her türlü bilgiye erişim sağlayabildikleri bir araç olarak öne çıkmaktadır (D'Haenens, Koeman ve Saeys, 2007). ICT'nin etkilerine yönelik tartışmalar iki zıt fikri ortaya atmaktadır: Ütopyan bakış açısı ICT'nin dünya vatandaşları için barış ve refah toplumuna liderlik edeceğini savunurken, olumsuz yaklaşım vatandaşların teknolojinin kölesi olacağını belirtmektedirler. Bu tartışmaların ışığında ortaya çıkan gerçek ise her iki tarafın (ICT ve vatandaş) birbirini karşılıklı olarak etkileyeceğidir (Steyaert ve de Haan, 2001). ICT kültürel farklılıklara ilişkin sorunlara çözüm olma kapasitesine sahip olması yanında, özel-etnik kültürlerin zenginliklerinin farkında olunması ve kimliklerinin algılanması/desteklenmesi anlamında da bir araç konumundadır (D'Haenens, Koeman ve Saeys, 2007).

Sivil katılım, vatandaşların ve çıkar gruplarının toplumsal kaygıları betimlemek ve tartışmak için bir araya gelmeyi gerektirir. Bu devlet kuruluşlarını, politik liderleri, farklı cemaat/topluluklar, sivil toplum örgütleri, basın/haber kurumları ve birey olarak vatandaşları içermektedir. Sivil katılımın birincil ilkesi vatandaşları toplumsal konularda karar alma süreçlerine dahil etmektir (Coleman, Lieber, Mendelson ve Kurpius, 2008). Sparks (2000) bir medya aracı olarak internetin, vatandaşların karar alma süreçlerine ve tartışmalara katılımı için gerekli gücü sunduğunu ifade etmektedir. Örneğin, Güney Kore (*OhmyNews.com*), İngiltere (*Guardian.co.uk*)'de görüldüğü gibi bazı ülkelerde profesyonel haber medyalarının, haber mesajlarının oluşum ve iletim sürecinde izleyicilerine (audiences) katılımlarının sağlanması için fırsatlar oluşturduğu görülmektedir. Özellikle haber mesajlarına yönelik konu başlıkları ve içeriklerinin belirlenmesi ve farklı bakış açılarının ortaya konmasında izleyicilerin görüşlerine önem verilmektedir (Williams, 2004). Bu sürecin izleyici açısından yansımaları, bireylerin toplumsal içeriklere yönelik duyarlılığını ön plana çıkarmakta ve toplumsal sorunlara karşı oluşan karar mekanizmalarının bir ögesi olarak tanımlandığının göstergesi olmaktadır. Fakat bu her zaman bu kadar kolay olamamaktadır. Türk, Alman ve İtalyan üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma sonucuna göre, öğrenciler ifade özgürlüğü, temel insan haklarının savunucusu olma gibi demokratik özelliklere olumlu tutum göstermekte, fakat bunları günlük yaşamda uygulanması sürecinde sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedirler (Kincal ve Kartal 2010). Bu noktada vatandaşlık özelliklerinin bireysel olarak uygulama sürecine geçirilmesinde bireylere kazandırılması gereken becerilere ihtiyaç olduğu söylenebilmektedir. Yerel medya yayın sorumluları bazı noktalarda görüşleri farklılaşsa da genel olarak bireylerin aktif vatandaşlık olarak toplumsal süreçlerde rol alabilmeleri için medya okuryazarlığını etkili bir araç olarak kullanılabileceğini belirtmektedirler.

Medya Okuryazarlığı ve Toplumsal Tehdit Unsuru Olarak Görülen Suçlar

Batı demokrasilerine baktığımızda, yerel politik düzeni daha eşitlikçi ve çokkültürlü bir yapıya kazandırmak için yeni katılım formları üzerinde arayışlar içinde oldukları görülmektedir. Vatandaşların daha etkili olabilecekleri pozisyonları/konumları kurma anlamında yapılandırmalara gidilmektedir. Özellikle bir medya aracı olarak internetin, sivil toplum ve hükümet arasında vatandaş katılımını arttıracığı belirtilmektedir (Sassi 2005). Bu noktada, vatandaş katılımının kabul gören gruplardan ibaret olmaması, farklı gruplarında her türlü süreçlerde aktif olması ifade edilmektedir. Demokratik aktiviteleri de kapsar hale gelen sosyal dışlanma (Sassi, 2005) bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Vatandaşlık boyutunda katılım problemleri, aidiyet duygusu, sosyal bütünleşme, sosyal dışlanma sürecinde dikkat çeken unsurlardır (Sassi, 2005). Aslında medya tüm bu olumlu ve olumsuz durumları kontrol

edebilecek/bireylerin kontrol etmesini sağlayabilecek güce sahiptir. Fakat bu güç, olumsuz anlamda da kullanılabilir. Web sitelerini örnek olarak değerlendirirsek, izleyici kitlesine herhangi bir içeriği empoze etme anlamında geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bunlardan gizli içerikli siteler (cloaked site) olarak adlandırılan bazı web sayfaları uluslararası barış karşısında tehdit olarak görülen suçları yayma anlamında işlev yapmaktadırlar. Gizli içerikli siteler ile yasal siteleri (legitimate site) bilinçli olarak birbirinden ayırmak zor bir süreçtir. Bunun için eleştirel düşünme becerileri ve dijital okuryazarlık becerileri gereklidir ki, bunlarda, örneğin mesajı ileten yazarın sosyal ve politik arka planını sorgulayarak mesajı değerlendirmek gibi sorgulamaları yapabilmeyi içermektedir (Daniels, 2009). Örneğin sanal ırkçılık kavramı (cyber-racism) ve bunun uygulamaları, gizli içerikli siteler ile alımlayıcılara empoze edilebilmektedir (Collins, 2000). Dolayısıyla medya okuryazarlığı becerileri ırkçılık anlamında yapılan bu yönlendirmeler karşısında etkili olan araçlardan biri olarak görülmektedir. Tabii ki bu süreçte sorunsala işaret eden bilgi içerikleri de ırkçılık kaynaklı mesajları fark etme ve öz-değerlendirmeyi yapmada sürecin başarısında önemlidir. Örneğin ırkçılık, ırkçılık karşıtlığı, sosyal adalet okuryazarlıkları destekleyici olarak sürece dahil olmalıdır (Daniels 2009).

Yerel medya yayın sorumluları, medyanın toplumsal tehdit unsuru olarak görülen bazı suçların önlenmesinde rolünün olabileceği belirtmektedirler. Fakat bu görüşe ilave olarak da, bireylerin, bu süreçte aktif rol almalarının önemli olduğunu ifade etmektedirler. Bu da medya okuryazarlığı aracılığı ile aktif vatandaşlık özelliklerini ortaya koymakla mümkün olmaktadır. Medya, bilinçli ya da bilinçsizce, toplumsal suç olarak sayılan içerikleri izleyiciye aktarma rolünü gerçekleştirebilmektedir. Toplumsal suç olarak algılanan içerikleri işleyen mesajlar karşısında, izleyici olarak birey-grup-toplumun algılamaları ile tutum ve davranışlarındaki değişiklikler önemlidir. Olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilen çıktılarını bulunan izleyici ile medya arasındaki iletişim sürecinde, medyadan sorumluluk bilinci ve denetim mekanizmalarının etkililiğini beklemenin yanında, medya okuryazarlığı izleyici için etkili bir araç olarak görülmektedir.

Medya Okuryazarlığı Eğitimi

Medyada gözlenen ilerleme, bireylerin ve toplumların yaşamlarında farklı etkilerde bulunmaktadır. Örneğin, Internet geleneksel medyaya (traditional media) göre bireylere daha fazla fikir özgürlüğü (freedom to express opinions) sunmaktadır. Kullanıcılar, daha fazla seçeneğe sahiptir ve medya mesajını değerlendirmek için daha fazla kaynağa erişebilmektedir. Bu süreçte sorgulayıcı ve eğitilmiş (sophisticated and educated users) bireyler medya mesajları karşısında daha avantajlı durumdadırlar. Medyanın olumsuz etkilerinin farkında olmak için medya mesajının içerik ve kaynağının değerlendirilmesinin yanında bireylerin yansıtıcı düşünmesini de (also include a reflection about oneself) gerektirmektedir. Bireyler, medya mesajlarını kendi değerleri doğrultusunda anlam yüklemektedirler. Dolayısıyla, eleştirel ve yansıtıcı beceriler (a self-reflective, critical position) bireylere kazandırılmalıdır (Brandtweiner, Donat ve Kerschbaum, 2010). Avrupa Birliği, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, İsrail gibi birçok dünya ülkesi medya okuryazarlığını, hızlı değişen/gelişen medya çevresinde (media environment) bireyler için bir araç olarak görmektedirler (O'Neill, 2010b). Medya okuryazarlığı eğitimi medya okuryazarlığın sadece bireysel değil, sosyal bir yeterlik olduğunu ve insan hakları bağlamında iletişim hakları (communication rights) bilincinin artırılmasında önemli rol oynamıştır (O'Neill, 2010b). UNESCO'nun 1982 Medya Eğitimi Deklarasyonu'nda (UNESCO's Declaration on Media Education, 1982) medya aracılığı ile daha fazla vatandaş ve sosyal katılımın sağlanması ve medyaya karşı eleştirel yaklaşımın önemi vurgulanmıştır (UNESCO, 1982). Geleneksel ve yeni medya (new and traditional media) ile vatandaşlar toplumda rol almaktadırlar. Dolayısıyla medya okuryazarlığı becerilerine sahip olan ile olmayan arasındaki dijital uçurum büyümekte ve toplumdaki okuryazarlık farklılıkları sosyal parçalanmalara neden olmaktadır (Commission of the European Communities, 2007). Yüksek medya okuryazarlık düzeyine sahip toplumlarda sosyal birleşmenin (social cohesion) artmakta olduğu söylenebilmektedir (O'Neill, 2010b).

Medya eğitiminin öncül ilkesi çoğunluğu desteklemek ve toplumun demokratik yapısını güçlendirmektir (Masterman, 1985). Kubey (2004) temsili demokrasilerde bireylerin eğitiminin önemli olduğunu, 1996 Amerika Başkanlık seçiminde 18 yaşındaki bireylerin yüzde 89'unun oy vermediğini belirtmekte, dolayısıyla medya okuryazarlığı eğitiminin vatandaşlık ve sosyal çalışmalar disiplinleri içine entegre edilerek verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dijital Çağ'da yeni medya (new media) kültürünün egemenliğine cevap olarak 1990lı yıllardan ortalarına itibaren kolej ve üniversitelerde "yenilikçi proje odaklı" ve "beceri temelli" (innovative project-driven, skills-based curricula) programlara (curricula) odaklanan medya eğitimi programları başlamıştır (Faiola, Davis ve Edwards, 2010). Medya okuryazarlığı K-12 eğitim sürecinde uygulanmaktadır. 2000'li yıllarda medya okuryazarlığı eğitimi

sadece formal sınıf öğretimi ile sınırlandırılmamaktadır. Medya okuryazarlığı okul sonrası aktiviteler, yaz kampları, toplum organizasyonlarının (after-school activities, summer camps, community organizations, and faith-based groups) birer parçası haline gelmektedir. Bu konuda ailelere de medya okuryazarlığı konusunda destek olunmaktadır (*Key Facts*, 2003). Farklı görüşler olmasına rağmen medya okuryazarlığının yüksek öğretimde (Mihailidis ve Hiebert, 2005), özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda da (Kıncal 2007, Kıncal 2008, Kıncal ve Kartal, 2010) verilmesine yönelik görüşler bulunmaktadır. Medya okuryazarlığı ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında salt disiplin olarak ya da farklı okuryazarlık modelleri içinde verilmelidir (Koltay, 2011). Yeni medya eğitimi programları çokdisiplinli programları (multidisciplinary curricula) içermeli ve öğrencilere gerçek problemlerin sosyal bağlamıyla (the social context of real-world problems) ilgilerini kuralmalıdır. Yeni medya eğitimi programları insan odaklı (human-centric issues) konulara alanını genişletmelidir (Faiola, Davis ve Edwards, 2010).

Araştırma bulgularına göre, Türkiye'deki medya okuryazarlığı dersine yönelik uygulamaların yetersiz ve etkisiz olduğu söylenebilmektedir. Medya okuryazarlığı dersinin sadece ilköğretim ikinci kademedeki seçmeli ders olarak okutulması, medya okuryazarlığı yaklaşımına dar bir perspektifle yaklaşıldığının bir göstergesidir. Medya ile etkileşimin toplumun tüm bireyleri üzerinde etkili olduğu gerçeği göz önüne alınırsa, medya okuryazarlığı eğitimi, hedefleri gerçekleştirilecek şekilde her yaş aralığından bireylere sunulmalıdır. Yerel medya yapımcıları da medya okuryazarlığı eğitiminin önemine değinerek, eğitim boyutunda farklı uygulamalarının olabileceğini belirtmişler ve medya okuryazarlığı eğitiminin bireylerin aktif vatandaşlık özelliklerini kazanabilmeleri için yaşam boyu öğrenme yaklaşımının esas alınması, farklı eğitim kademelerinde profesyonel bir yaklaşım ile uygulanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Medya okuryazarlığının nihai amaçlarından birisi bireylerde otonomiye sağlamaktadır. Kıncal ve Kartal (2008)'a göre medya okuryazarlığı eğitimi alan bireylerin davranışlarında otonomi ön plana çıkmaktadır. Medya okuryazarlığı, bireylerin sosyal yaşam içerisinde etkin ve katılımcı olmalarını sağlamaktadır (Kıncal ve Kartal 2009). Bireylerin toplumsal konulara ilişkin bireysel gücünün farkında olması ve eleştirel özelliklerini ön plana çıkararak toplumda her türlü konuya hak-sorumluluk yaklaşımları içerisinde katılım göstermesi ve değişimin bir ögesi olması aktif vatandaşlık özellikleri içine girmektedir. Yerel medya çalışanlarının görüşleri doğrultusunda da medya okuryazarlığı ile bireylerin aktif vatandaşlık düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. Bu kapsamda, yerel medya çalışanlarının medya okuryazarlığı ile aktif vatandaşlık kavramı arasındaki ilişkiye dair görüşleri, araştırma sorularına verdikleri cevaplara göre farklılaşmaktadır.

Özellikle temel vatandaşlık özelliklerine yönelik gazeteci yayın sorumlularının TV ve radyoya oranla aktif vatandaşlık bileşenlerine daha çok gönderme yaptıkları görülmektedir. Yayın sorumlularına göre vatandaşlık özellikleri; “aktif olma, bilinçli olma ile sorgulayıcı/eleştirel olma, responsibility, toplumda her türlü ayrımcılığa karşı olunması, çevre bilincinin olması, aile bilincinin olması, eşitlik öğelerine; kararlı olma, kendini ifade becerileri ve iletişim becerileri, kanun ve hükümete saygı duyulması, kanun-politika-düzen hakkında bilinçli olunması, vatanseverlik (patriotism), kendi eğitim ve gelişimlerinde sorumlu olma, okuryazar olma” başlıkları altında sıralanmaktadır. Buradan hareketle yerel medya yayın sorumluları, vatandaşlık özellikleri anlamında, bireylerin toplumsal konularda katılımını sağlayacak, karar verme mekanizmalarında etkin olmalarını sağlayacak becerilere yönelik görüşler bildirerek, aktif vatandaşlığa yönelik bir kavramsal çerçeve çizmektedirler.

Bireylerin medya ile etkileşimleri sonucu sanal gerçeklik ile yaşanan gerçekliğin iç içe geçtiği sıklıkla ifade edilmekte ve bu süreçte bireylerin yaşam tarzlarının, değer yargularının vb. medyadan etkilenmesi kaçınılmaz bir sonuç haline gelmektedir. Toplumların ve hükümetlerin, demokrasi ve barışın korunması ve devamlılığın sağlanmasına yönelik yasalar ve sağduyu olarak tanımlanan ortak görüşleri vardır. Bu anlamda demokrasi ve barışın sağlanmasında tehdit unsuru olarak görülen suçlar karşısında hükümetler kadar bireylerinde sorumlulukları ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda, yerel medya yayın sorumluları, bireylerin medya yönlendirme ve manipülasyonları ile bu suçlara karşı farkındalık geliştirdiklerini ifade etmekte; fakat bu farkındalık düzeylerinin, bireyler üzerinde, suça teşvik ya da suça karşı olma davranışlarını destekleyebildiği belirtmektedirler. Bu sürecin her iki tarafına da (medya ve izleyici/birey) sorumluluk yükleyen yayın sorumluları, medyanın toplumsal sorumluluk rolünü üstlenmesini (TV ve radyo yayın sorumlusu) ve bireylerin de medya okuryazarlığı becerileri ile bireysel/toplumsal tepkilerini ortaya koyarak değişim üzerinde etkili olmalarını zorunlu görmekteyiz.

Fakat özellikle medyanın toplumsal sorumluluk rolü işlevini yerine getirmesinde, medyanın gücü elinde bulundurma ve ticari kaygı unsurları bu sürecin etkin olarak uygulanmasına bir engel olarak görülmektedir. Burada yasal süreç olarak RTÜK'ün işlevi ön plana çıkmaktadır. RTÜK'ün uygulamalarının yerel medya tarafından etkili olamadığı ifade edilirken, demokrasi ve barışın karşısında tehdit unsuru olarak beliren suçların önlenmesinde yasaklama ve kısıtlamaların etkisinin düşük düzeyde olacağı, bireylerin bu süreçte aktif olarak rol almalarının daha etkili olacağı belirtilmektedir. Buradan hareketle medya okuryazarlığın önemi ortaya çıkmaktadır. Yerel medya yayın sorumlularına göre medya mesajlarına karşı seçici olan, eleştirel, sorgulayabilen yani medya okuryazarı olan bireylerin aktif tepkilerini dile getirebileceklerini ifade etmektedirler.

Medya okuryazarlığı becerileri ile bireylerin toplumsal süreçlerde aktif rol almaları sağlanmakta, dolayısıyla da aktif vatandaşlık davranışları gösterdikleri söylenebilmektedir. Buradan hareketle, yerel medya yayın sorumlularının görüşleri doğrultusunda medya okuryazarlığının aktif vatandaşlık için etkili bir araç olabileceği söylenebilmektedir. Yerel medya yayın sorumluları bireyleri toplumsal süreçlerde aktif hale getiren bu yaklaşımın eğitimsel anlamda ki uygulama sürecinin yeterli ve etkili olmadığını ifade etmektedirler. Türkiye'deki mevcut medya okuryazarlığı uygulamasının okulöncesi eğitimden yükseköğretimi ve yetişkin eğitimi kapsayacak şekilde yaşam boyu öğrenme şeklinde ele alınması gereğini belirtmektedirler. Ayrıca toplumun yapısal anlamda farklı dinamiklerine (farklı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılar vb.) yönelik medya okuryazarlığı eğitim içeriğinin de farklılaşması gereğine vurgu yapmakta, bunun yanında uygulama sürecinin sadece MEB tekelinde olmasının süreci sınırladığını, MEB-Üniversite-medya kuruluşları-sivil toplum örgütlerinin işbirliği içerisinde olduğu bir uygulamanın daha etkili ve işlevsel olacağını belirtmektedirler.

KAYNAKÇA

- Aykaç, B. (2003). *"Yönetimin İyileştirilmesi ve Örgütsel Değişim"*, (Ed. B. Aykaç, S. Durgun, H. Yayman), Türkiye'de Kamu Yönetimi, Yargı Yayınları, Ankara.
- Banks, J. A. (2008). Diversity, Group Identity and Citizenship Education in a Global Age, *Educational Researcher*, Vol. 68, No.4, pp.295-305.
- Birzea, C. (2011). "Project on Education for Democratic Citizenship", Directorate General IV Council of Europe F-67075, Strasbourg Cedex. (<http://www.bpb.de/files/F0R5Q8.pdf> web adresinden 08 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir)
- Bogart, L. and Orenstein F.E. (1965) 'Mass Media and Community Identity in an Interurban Setting', *Journalism Quarterly* 42(2): 179-188.
- Brandtweiner, R.; Donat, E. and Kerschbaum, J., (2010). How to become a sophisticated user: a two-dimensional approach to e-literacy, *New Media & Society*, Vol. 12, pp. 813-833.
- Broadfoot, K. J., Munshi, D. and Nelson-Marsh, N., (2010). COMMUNEducation: a rhizomatic tale of participatory technology, postcoloniality and professional community, *New Media & Society*, 12(5): pp.797-812.
- Burroughs, S., Bracato, K., Hopper, P.F. & Sanders, A. (2009). Media Literacy: A Central Component of Democratic Citizenship, *The Educational Forum*, 73 (2), pp. 154-167.
- Celot, P. & Tornero, J.M.P. (2009). Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels: A Comprehensive View of the Concept of Media Literacy and an Understanding of How Media Literacy Level in Europe Should Assessed?, For the European Commission Directorate General Information Society and Media, Media Literacy Unit, Final Report. Brussels. (http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/studies/eavi_study_assess_crit_media_lit_levels_europe_fin_ep.pdf web adresinden 08 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Coleman, R., Lieber, P., Mendelson, A. L. and Kurpius, D. D. (2008). Public life and the internet: if you build a better website, will citizens become engaged?, *New Media & Society*, 10(2): pp.179-201.
- Collins, P.H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment* (2nd edn) New York: Routledge.
- Commission of the European Communities (2007) 'A European Approach to Media Literacy in the Digital Environment', Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels.
- Considine, D. (2009). Approaches to Media Literacy (<http://www.ced.appstate.edu/departments/ci/programs/edmedia/medialit/article3.html> web adresinden 01 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir)
- Correia, A. M. R. (2002). Information Literacy for an Active and Effective Citizenship, White Paper Prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic., pp. 1- 30, (2002), (<http://74.11.214.110/libinter/infolitconf&meet/papers/correia-fullpaper.pdf> web adresinden 24 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.)

- Criticos, C. (2001). "Media Education for a Critical Citizenry in South Africa," in Robert Kubey, ed., *Media Literacy in the Information Age*, pp. 229–240, New Brunswick, NJ: Transaction.
- Daniels, J. (2009). Cloaked websites: propaganda, cyber-racism and epistemology in the digital era, *New Media & Society* 11(5), pp. 659-683.
- D’Haenens, L., Koeman, J. and Saeys, F. (2007). Digital citizenship among ethnic minority youths in the Netherlands and Flanders, *New Media & Society*, 9(2), pp.278-299.
- ECML (European Center for Media Literacy), Project Description, (2006), (<http://ecml.pc.unicatt.it/english/description/description.htm> web adresinden 1 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir)
- Elmore, P. G. and Coleman, J. M. (2019). Middle School Students’ Analyses of Political Memes to Support Critical Media Literacy. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, Vol.63(1), pp. 29-40.
- European Commission. (1998). Education and Active Citizenship in the European Union Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission (2007). Current Trends and Approaches to Media Literacy in Europe, Final Report, (http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/studies/study.pdf web adresinden 1 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- European Commission. (2009). Commission Recommendation on Media Litteracy in the Digital Environment for a more Competative Audiovisual and Content Industry and an Inclusive Knowledge Society, C(2009) 6464 Final, Brussels.
- European Council. (2000). Presidency Conclusions. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Brussels, European Council.
- European Council. (2008). Council Conclusions on European Approach to Media Literacy in the Digital Environment, 2868th Education, Youth and Culture Council Meeting, Brussels.
- Faiola, A, Davis, S. B. and Edwards, R. L. (2010). Extending knowledge domains for new media education: integrating interaction design theory and methods, *New Media & Society*, 12(5): 691-709.
- Flores-Koulish, S.A. (2006). "Media Literacy: An Entrée for Pre-service Teachers into Critical Pedagogy", *Teaching Education*, 17(3), pp. 239-249.
- Gerhards, J. and Schafer, M. S. (2010). Is the internet a better public sphere? Comparing old and new media in the USA and Germany, *New Media & Society*, 12(1), 143-160.
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research, Principles and Practices*, Cambridge University Press, US.
- Gezgin, S. (2007). "Türkiye’de Yerel Basın", S. Gezgin (Editör). Türkiye’de Yerel Basın içinde, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul. 177-196.
- Graber, D. (2010). New Media Literacy Education (NMLE): A Developmental Approach, Fielding Graduate University, Final Capstone Project. (<http://www.scribd.com/doc/47144902/New-Media-Literacy-Education-NMLE-A-Developmental-Approach> web adresinden 03 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Gürel, N. (2007). "Yerel Basının İşlevi ve Demokrasilerde Önemi", S. Gezgin (Editör). Türkiye’de Yerel Basın. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul. 171-176.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Haahr, J. (1997). Nordic Area Citizenship Study- Final Report. (1997) (<http://ec.europa.eu/education/archive/citizen/copenhagen.pdf> web adresinden 08 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Hinchey, P. H. (2003). Teaching Media Literacy: Not If, But Why and How. *The Clearing House* 76 (6), pp.268–70.
- Hobbs, R. (2007) *Approaches to Instruction and Teacher Education in Media Literacy*. Available (<http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001611/161133e.pdf> web adresinden 08 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Hobbs, R. (2004). Medya Okuryazarlığı Hareketinde Yedi Büyük Tartışma, (Çev: Melike Türkan Bağlı), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s. 122-144.
- Honohan, I. (2005). *Active Citizenship in Contemporary Democracy*. In The report of the Democracy Commission: Engaging citizens, the case for democratic renewal in Ireland, edited by Clodagh Harris. Dublin: TASC at New Island, pp. 169–180.
- Hoskins, B. & Mascherini, M. (2007). Measuring Active Citizenship Through the Development of a Social Composite Indicator, *Social Indicators Research*, 90 (3), pp. 459-488.
- Hoskins, B. (2006). Draft Framework for Indicators on Active Citizenship, European Commission, DG JRC-CRELL. (<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.132.1723> web adresinden 03 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir),
- IP-06-1326 (2006). Making Sense of Today's Media Content: Commission Begins Public Media Literacy Consultation, Brussels, 6 October 2006. (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1326&format=HTML&aged=0&language> web adresinden 01 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Jansen, T., Chioncel, N. & Dekkers, H. (2006). "Social Cohesion and Integration: Learning Active Citizenship", *British Journal of Sociology of Education*, 27: 2, pp. 189-205.
- Jensen, K. B. and Helles, R. (2011). The internet as a cultural forum: Implications for research, *New Media & Society*, 2011 13 (4), pp. 517-533.

- Jerome, L. (2003). *The Citizenship Co-ordinators' Handbook*. Nelson Thornes Ltd.
- Kahne, J. (2010). Tapping the democratic potential of digital media: The role of digital media literacy education. Working conference paper for the AERA.
- Kaiser Family Foundation (2010). *Generation M2: Media in the lives of 8–18 year-olds*. Menlo Park, CA: Henry J. Kaiser Family Foundation.
- Kaya, A. (2006). “*Yurttaşlık, Azınlıklar ve Çokkültürlülük*”, *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*, (Çev. A. Kaya), T.H. Marshall, T. Bottomore (Der.), s.95-142 İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kellner, D., Share, J. (2005). Toward Critical Media Literacy: Core Concepts, Debates, Organizations, and Policy Discourse, *Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(3), p. 369–386.
- Key Facts* (2003) *Key facts: Media Literacy*. Washington, DC: The Henry J. Kaiser Family Foundation.
Available (consulted June 2020) at: <http://www.kff.org/entmedia/upload/Key-Facts-Media-Literacy.pdf>
- Kıncal, R. Y. (2007). Media Literacy as a Means of Perceiving Globalization, ISA RC 47 “*Social Classes and Social Movements*” – *Globalization, Conflicts and Experiences of Localities*. University of Rome, “la Sapienza”, Faculty of Sociology, Rome.
- Kıncal, R. Y. (2008). A Qualitative Evaluation of Preservice Teachers' Level of Media Literacy. *Fourth International Congress of Qualitative Inquiry*. May 14-17., University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Kıncal, R. Y. ve Kartal, O. Y. (2008). High School Students Perceptions on Television Serials, IV International Scientific Conference-Contemporary Intentions in Education, 13-15 Haziran 2008, Macedonia.
- Kıncal, R. Y. ve Kartal, O. Y. (2009). Medya Okuryazarlığı Eğitimi, *Milli Eğitim Dergisi*, sayı 181.
- Kıncal, R.Y., Şahin, C. & Kartal, O.Y. (2010). “A Comparative Evaluation of German, Italian and Turkish University Students’ Perceptions on Democracy”, *The Twelfth Annual CiCe Network Conference: Lifelong Learning and Active Citizenship*, May 20-22, 2010, Universitat Autònoma de Barcelona, Spain.
- Kıncal, R.Y. & Kartal, O.Y. (2010). A Comparative Evaluation of the Media Literacy Levels of the Final-Year Students in the Faculty of Education and High School. In Z. Abas et al. (Eds.), *Proceedings of Global Learn Asia Pacific 2010* (pp. 865-874). AACE.
- Koltay, T. (2011). The media and the literacies: media literacy, information literacy, digital literacy, *Media, Culture & Society* 33(2), pp.211-221.
- Kraut, R., Patterson M., Lundmark V., Kiesler, S., Mukopadhyay T. And Scherlis W. (1998). ‘Internet Paradox: A Social Technology that Reduces Social Involvement and Psychological Well Being?’, *American Psychologist* 53(9): 1017–31.
- Kubey, R. (2011). *Media Literacy in the Information Age, Current Perspectives*, Transaction Publishers, New Jersey.
- Lewis, J. and Jhally, S. (1998). The Struggle Over Media Literacy, *Journal of Communication*, 48(1), pp. 1-8.
- Livingstone, S. (2007). Internet Literacy: Young People's Negotiation of New Online Opportunities. The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning, p. 101-122.
- Martinsson, J. (2009). The Role of Media Literacy in the Governance Reform Agenda, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Communication for Governance & Accountability Program (CommGAP) Discussion Papers (2009)
(<http://siteresources.worldbank.org/EXTGOVACC/Resources/CommGAPMediaLit.pdf> web adresinden 1 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Masterman, L. (1985). *Teaching the Media*, Routledge, London.
- M.E.B. (2010). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar İle Mezun Oldukları Yükseköğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Çizelge, (http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/80/80_cizelge.pdf. web adresinden 2 Haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Mihailidis, P. and Hiebert, R.E. (2005) Media literacy in journalism education curriculum. *Academic Exchange Quarterly* 9(3): 162–166.
- Mihailidis, P. and Diggs, V. (2010). “From Information Reserve to Media Literacy Learning Commons: Revisiting the 21st Century Library as the Home for Media Literacy Education”, *Public Library Quarterly*, 29:4, pp. 279-292.
- Mossberger, K., Tolbert, C. J. & Mcneal, R. S. (2008). *Digital Citizenship: The Internet, Society and Participation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Niens, U. and McIlrath, L. (2010). Understandings of Citizenship Education in Northern Ireland and the Republic of Ireland: Public Discourses among Stakeholders in the Public and Private Sectors, *Education, Citizenship and the Social Justice*, 5 (1), pp. 73-87.
- Noor, K. B. M. (2008). Case Study: A Strategic Research Methodology, *American Journal of Applied Sciences* 5 (11): 1602-1604.
- O’Neill, B. (2010a). Current Policy Developments in European Media Literacy, *International Journal of Media and Cultural Politics*, 6(2): 235-241.
- O’Neill, B. (2010b). Media Literacy and Communication Rights : Ethical Individualism in the New Media Environment, *International Communication Gazette* 72: 323.
- Özmantar, Z. K. (2019). “Eğitim Çalışmalarında Sık Kullanılan Araştırma Türleri” (Ed. S. TURAN) Eğitimde Araştırma Yöntemleri içinde ss. 49-78.

- Potter, W.J. (2005). *Media Literacy* (3rd Edition), Sage Publications, Thousand Oaks, U.S.
- Potter, W.J. (2010). The State of Media Literacy, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), pp.675-696
- Putnam, R.D. (1995) 'Bowling Alone: America's Declining Social Capital', *Journal of Democracy* 6(1): 65–78.
- Robinson, M. (1976) 'Public Affairs Television and the Growth of Political Malaise: The Case of the Selling of the Pentagon', *American Political Science Review* 70(2): 409–32.
- Ross, A. (2007). "Multiple Identities And Education For Active Citizenship", *British Journal of Educational Studies*, 55: 3, 286-303.
- R.T.Ü.K. ve M.E.B. (2006). İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara.
- Sassi, S. (2005). Cultural differentiation or social segregation? Four approaches to the digital divide, *New Media & Society* 7(5): 684-700.
- Sargant, N. (2004). Why Does Media Literacy Matter? *Adults Learning*, 16 (4): 28–30.
- Scarrat, E. (2007). Citizenship and Media Education an Introduction (<http://www.citized.info/pdf/commarticles/ElaineScarratt.pdf> web adresinden 01 haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Schwarz, G. (2005). *Overview: What Is Media Literacy, Who Cares and Why?*, In Schwarz, G., Brown, P. (Eds.), *Media Literacy: Transforming Curriculum and Teaching: Volume 104*, National Society for the Study of Education, Madlen, MA, Blackwell Publishing, p. 5-17.
- Shah, D.V.; McLeod, J.M. and Yoon, S.H. (2001). 'Communication, Context and Community: An Exploration of Print, Broadcast and Internet Influences', *Communication Research* 28(4): 464–506.
- Shah, D.V., McLeod, J.M. and Lee, N.J. (2009). "Communication Competence as a Foundation for Civic Competence: Processes of Socialization into Citizenship." *Political Communication*, 26:1, 102–17.
- Silverstone, R. (2004). Regulation, Media Literacy and Media Civics, *Media, Culture and Society*, 26 (3), p. 440-449.
- Sparks, C. (2000). 'The Distribution of Online Resources and the Democratic Potential of the Internet', in J. van Cuilenburg and R. van der Wurff (eds) *Cultural, Economic and Policy Foundations for Media Openness and Diversity in East and West*, pp. 229–54. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Stelter, B. (2009). "Eight hours a day spent on screens, study finds." *New York Times*, March 26.
- The Irish Task Force on Active Citizenship. (2007). (Retrieved from <http://www.activecitizenship.ie> on June 01, 2020.)
- Thornton, B. (2009). *Media Literacy: A Foundation for Citizenship*. (http://www.consortiumformedia literacy.org/index.php?view=article&catid=13%3Acitizenship&id=2%3Amedialiteracycitizenship&format=pdf&option=com_content&Itemid=32 web adresinden 12 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.)
- Tornero, J. M. P. (2008). Media Literacy—New Conceptualisation, New Approach. In U. Carlsson, S. Tayie, G. Jauinot-Delaunay & J. M. Perez Tornero (Eds.) *Empowerment through Media Education—An Intercultural Dialogue* (p. 103–116). Goteborg, Sweden: Nordicom.
- Tully, M., & Vraga, E. K. (2017). Effectiveness of a News Media Literacy Advertisement in Partisan Versus Nonpartisan Online Media Contexts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(1), pp. 144-162.
- Tully, M., & Vraga, E. K. (2018). Who Experiences Growth in News Media Literacy and Why Does it Matter? Examining Education, Individual Differences, and Democratic Outcomes. *Journalism & Mass Communication Educator*, Vol. 73(2), pp. 167-181.
- Tuz, I. (2007). *Media Education as a Part of Citizenship Education in Ukrainian Secondary Schools*, Unpublished Master Thesis, National University "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv-Mohyla School of Journalism, Ukraina.
- UNESCO (1982) 'The Grunwald Declaration on Media Education'; at: portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID%427310&URL_DO%4DO_TOPIC&URL_SECTION%4201.html (Erişim Tarihi 20 Mayıs 2020).
- Williams, A. (2004). [Telephone call with Neil Thurman 22 December 2004].
- Woodside, A. G. (2010). *Case Study Research, Theory-Methods-Practice*, Emerald Group Publishing Limited. UK.
- Yin, R.K. (2003). *Applications of Case Study Research, Second Edition*, Sage Publications, USA. (2003). 5187 sayılı ve 09.06.2004 tarihli Basın Kanunu. www.rtuk.org.tr, (Erişim tarihi 20 Mayıs 2019)
- Zuniga, H. G. D., Puig-1-Abril, E. and Rojas, H. (2009). Weblogs, traditional sources online and political participation: an assessment of how the internet is changing the political environment, *New Media Society* 11(4), pp. 553-574.